

VASA UNIVERSITET

Filosofiska fakulteten

Linda-Maria Granbäck

Småkusin eller sysling?

– finlandismer hos yrkes elever i Mariehamn och Vasa

Vasa 2012

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	5
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte	9
1.2 Material	10
1.3 Metod	11
2 SVENSKAN I FINLAND	13
2.1 Finlandssvenska särdrag	13
2.1.1 Uttal	13
2.1.2 Morfologi	13
2.1.3 Lexikon, syntax, semantik och fraseologi	14
2.2 Finlandismer	15
2.2.1 Officiella ord och uttryck	16
2.2.2 Relativt etablerade finlandismer	16
2.2.3 Mindre accepterade finlandismer	17
2.2.4 Vardagliga uttryck och slang	17
2.2.5 Tillfälligheter och fel	18
2.3 Åländskan	18
2.3.1 Åländskt folkmål	19
2.3.1.1 Uttal	19
2.3.1.2 Form	19
2.3.2 Vardagsåländska	20
2.3.2.1 Uttal	20
2.3.2.2 Form	21
3 SKRIFTSPRÅK OCH TALSPRÅK	22
3.1 Språkvård och norm	23
3.1.1 Kodväxling	23
3.1.2 Social variation	24

3.2 Ungdomsspråk	25
4 INFORMANTERNAS STÄLLNINGSTAGANDE TILL FINLANDISMERNA	26
4.1 Finlandismerna enligt kategorier	27
4.1.1 Kategori 1. Finlandismen dominerar	27
4.1.2 Kategori 2. Finlandismen används helst av minst hälften	31
4.1.3 Kategori 3. Finlandismen används helst av mindre än hälften	33
4.1.4 Kategori 4. Finlandismen relativt obekant	36
4.2 Finlandismerna i tal och skrift	39
4.2.1 Tal	39
4.2.2 Skrift	42
4.3 Jämförelse mellan yrkesskolorna	46
4.3.1 Enligt popularitet och kategorier	46
4.3.2 Enligt tal	49
4.3.3 Enligt skrift	52
5 SLUTDISKUSSION	56
LITTERATUR	60
BILAGA. Enkät	63
TABELLER	
Tabell 1. Semla-kuvertbröd-småfranska	28
Tabell 2. Småkusin-syssling	28
Tabell 3. Stickpropp-stöpsel	29
Tabell 4. Ta länge-ta lång tid	30
Tabell 5. Problemafval-risikavfall	30
Tabell 6. Skolbänk-pulpet	31
Tabell 7. Fastighetsskötare-gårdskar	31
Tabell 8. Batteri-värmeelement	32

Tabell 9. Soporna-roskis	33
Tabell 10. Lemonad-läsk	34
Tabell 11. Bokmärke-glansbild	34
Tabell 12. Kyrkogård-begravningsplats-gravgård	35
Tabell 13. Skiftesarbete-skiftarbete	35
Tabell 14. Få plats-få rum-rymmas med	36
Tabell 15. Snaja-förstå	37
Tabell 16. Betala bort-betala av-betala	37
Tabell 17. Motorkälke-snöskoter	38
Tabell 18. Kul-kiva	38
Tabell 19. Lätt igenkännlig-kännspak	39
Tabell 20. Finlandismerna <i>småkusin, stöpsel, semla</i> och <i>ta länge</i> i tal	40
Tabell 21. Finlandismerna <i>problemavfall, gårdskar, batteri, pulpet, gravgård, roskis, rymmas med</i> och <i>glansbild</i> i tal	41
Tabell 22. Finlandismerna <i>lemonad, betala bort, skiftesarbete, kiva</i> och <i>snaja</i> i tal	42
Tabell 23. Finlandismerna <i>motorkälke</i> och <i>kännspak</i> i tal	42
Tabell 24. Finlandismerna <i>problemavfall, semla, stöpsel, ta länge, gravgård, gårdskar, rymmas med, pulpet</i> och <i>skiftesarbete</i> i skrift	44
Tabell 25. Finlandismerna <i>lemonad, betala bort, glansbild, batteri</i> och <i>roskis</i> i skrift	45
Tabell 26. Finlandismerna <i>kännspak, motorkälke, kiva</i> och <i>snaja</i> i skrift	45
Tabell 27. De största skillnaderna i tal vid YA och ÅY	51
Tabell 28. De största likheterna i tal vid YA och ÅY	51
Tabell 29. De största skillnaderna i skrift vid YA och ÅY	54
Tabell 30. De största likheterna i skrift vid YA och ÅY	54

VASA UNIVERSITET**Filosofiska fakulteten**

Författare:	Linda-Maria Granbäck
Avhandling pro gradu:	<i>Småkusin</i> eller <i>sysling</i> ? – finlandismer hos yrkeselever i Mariehamn och Vasa
Examen:	Filosofie magister
Ämne:	Modersmålet svenska
Årtal:	2012
Handledare:	Nina Pilke

SAMMANFATTNING:

Syftet med denna avhandling pro gradu är att se på användningen av finlandismer hos yrkeselever i Mariehamn och Vasa. Likheter och skillnader i användningen av 20 slumpvis valda finlandismer undersöks hos 37 informanter vid Ålands Yrkesskola (ÅY) och 38 informanter vid Yrkesakademien i Vasa (YA). Vidare undersöks populariteten och användningen av finlandismerna i tal och skrift. Materialet består av svar på enkäter bestående av 20 frågor, som skickades till Ålands Yrkesskola i december 2008 och till Yrkesakademien i januari 2009. Varje fråga är utformad som en exempelmening var finlandismen nämns som alternativ tillsammans med det eller de allmänsvenska ord och uttryck som föreslås i *Finlandssvensk ordbok*.

Finlandismerna i denna studie är procentuellt kategoriserade enligt den modell som Södergård och Tjärnu använder i sin artikel *Blivande barnträdgårdslärares syn på finlandismer* (2008). Användningen av finlandismerna analyseras med hjälp av Mikael Reuters kategorisering; *officiella ord och uttryck, relativt etablerade finlandismer, mindre accepterade finlandismer, vardagliga uttryck och slang och tillfälligheter och fel*.

Analysresultaten visar både likheter och på skillnader när det kommer till användningen av finlandismerna. Finlandismen *småkusin*, som hör till kategorin *relativt etablerade finlandismer*, används helst av största delen (80 %) av informanterna vid både ÅY och YA. Även när det gäller användningen i både tal och skrift är detta den mest accepterade finlandismen. Däremot är bl.a. finlandismerna *kiva* och *snaja*, som båda hör till kategorin *vardagliga uttryck och slang*, mindre populära och föredras av vissa få (19 %) informanter. När det kommer till användningen av dessa i tal och skrift, är acceptansen bland samtliga informanter även där låg. Man kan se att informanterna vid YA använder sig av fler finlandismer än informanterna vid ÅY när de talar, men i skrift råder det dock ingen märkbar skillnad.

NYCKELORD: finlandism, allmänsvenska ord, popularitet, tal, skrift, yrkesskola

1 INLEDNING

När Finland blev självständigt år 1917 var de svensktalande fortfarande, inte bara till antalet utan även politiskt och kulturellt, så framstående att man i regeringsformen år 1919 bestämde att svenskan, liksom finskan, skulle ha nationalspråks ställning. (Ahlbäck 1971: 1.) Det svenska språket är fortfarande idag jämställt med det finska som det ena av Finlands två officiella språk. En finsk medborgare har enligt 2003 års Språklag rätt att inför domstolar och andra statsmyndigheter använda landets nationalspråk, antingen svenska eller finska. Myndigheterna är alltså skyldiga att utfärda meddelanden till ifrågavarande på dennes språk och rätten att använda sitt modersmål hos statsmyndigheter gäller i hela Finland. (Finlex 2003.) Den finländska lagstiftningen garanterar finlandssvenskarna en ställning som många andra språkliga minoriteter i världen inte har. (Ekberg 1999.)

Enligt statistikcentralens befolkningsstruktur från år 2008 har 5,4 % av Finlands befolkning svenska som modersmål (Statistikcentralen 2009). Det här låga procenttalet gör att finlandssvenskarna upplever att svenskan är ett mycket litet språk, alltså att det finns få svensktalande, men det här stämmer trots allt inte. Mer än nio miljoner människor i världen talar svenska, vilket gör svenskan till ett av de stora språken i världen, och i denna språkgemenskap ingår även de svensktalande och -skrivande i Finland. (Tandefeldt 2003: 11.)

Den svenska som talas i Finland är dock inte till hundra procent lik den som talas i Sverige, utan finlandssvenskan är en varietet av svenskan (Hällström-Reijonen & Reuter 2008: 5). Men enligt Reuter (1987a: 3) finns det inte någon likartad, kodifierbar språkvarietet som man kan kalla finlandssvenska, utan han föredrar uttrycket finlandssvenskt språkbruk.

Åland har en särställning inom Finland och med sitt språk skiljer sig Åland från det övriga Svenskfinland (Rönkä 1988: 87). Enligt självstyrelselagen är landskapet Åland enspråkigt svenskt och det betyder bl.a. att ämbetsspråket är svenska i statens, landskapets och kommunernas förvaltning på Åland. Skrivelser och andra handlingar

som statliga myndigheter sänder till Åland ska vara på svenska. (Finlex 1991.) Åländskan påverkas inte lika starkt av finskan som den övriga finlandssvenskan, utan inflytandet från sverigesvenskan är större. Trots det finns det i åländskan många drag som är typiska för finlandssvenskan, speciellt när det gäller ord och uttryck. (Svenblad 1991: 100.)

Alla språk och språkvarieteter behöver ha normer, både tydliga och utsagda, för att vi människor ska kunna förstå varandra. Varje person har sina egna normer, som bildar grunden för hennes eller hans individuella språk. Dessa normer består i sin tur av ett invecklat variationsmönster med regler för hur man talar och skriver i olika situationer. Lyckligtvis har inget naturligt språk en norm som endast tillåter vissa ord och konstruktioner, och i den allmängiltiga normen för svenskan i Finland och i Sverige, måste det finnas rum för variation. Det här betyder att regionala varieteter kan ha sina särskilt utmärkande drag inom ramen för den gemensamma normen, utan att behöva anses som särskilda språk eller språkarter vid sidan om det ”riktiga” språket. Däremot ska man inte glömma att det i normen också ingår underförstått en skyldighet att sträva efter att använda standardspråkliga uttryck där det är möjligt, framför allt i mer formella sammanhang. De flesta finlandssvenskars mål, i just mer formella sammanhang, är att undvika onödiga finlandismer och fennicism. Ibland lyckas man, ibland inte. (Reuter 1989: 5.)

Den finlandssvenska språkvårdens mål är att svenskan i Finland inte ska avlägsna sig från sverigesvenskan utan att man ska kunna tala om en enda svenska, även om det finns vissa skillnader när det gäller användningen av det gemensamma språket (Hällström-Reijonen & Reuter 2008: 5). Reuter (1989: 5) anser att vi finlandssvenskar ska ta det bästa av det svenska språket i Sverige, och genom att t.ex. läsa tidningar, skönlitteratur och se på Sveriges tv kan vi studera hur vårt gemensamma språk används av skickliga skribenter och talare, och på så sätt förbättra vårt språkliga mönster.

I min kandidatavhandling undersökte jag användningen av finlandismer i Hufvudstadsbladets lördagsbilaga Volt (Ekroos 2007). Där använde man sig flitigt av finlandismer och jag ser det som att de resultaten representerade Helsingforsregionen.

Därför tycker jag att det ska bli intressant att se om även andra delar av Svenskfinland är lika flitiga i användningen och framförallt hur hög acceptansen är när det kommer till finlandismer. Eftersom Åland är enspråkigt svenskt och åländskan inte påverkas av finskan på samma sätt som övriga finlandssvenskan, är det intressant att jämföra med finlandssvenskan i Vasa som inte har den särställningen.

1.1 Syfte

Syftet med min avhandling pro gradu är att undersöka användningen av finlandismer hos yrkeselever i Mariehamn och Vasa. Jag undersöker vilka eventuella likheter eller skillnader som framkommer när man jämför yrkesskolorna sinsemellan. Jag reder ut vilka finlandismer som har större eller mindre popularitet, vilka finlandismer som används i lika stor utsträckning som de allmänsvenska alternativen och vilka finlandismer som eventuellt inte är så bekanta.

Mitt bisyfte är att undersöka om det är en viss typ av finlandismer som används, alltså sådana finlandismer som faller under någon av Reuters (1987a) kategorier; *officiella ord och uttryck*, *relativt etablerade finlandismer*, *mindre accepterade finlandismer* och *vardagliga uttryck och slang*. Dessa kategorier återkommer jag till i teoridelen (se 2.2).

Enligt en tidigare undersökning av Södergård och Tjäru (2008: 277–285), var man undersökte hur en grupp blivande barnträdgårdslärare förhåller sig till finlandismer, framkom det att de var bekanta med finlandismerna som presenterades och benägna att använda dem i daghemmen. Benägenheten att använda finlandismer hade ett tydligt samband med om det fanns allmänsvenska ord eller uttryck som de kunde tänka sig att använda istället. Om det allmänsvenska alternativet var helt obekant eller främmande valde de naturligt en finlandism, även om de var medvetna om att ordet inte används eller förstås i Sverige. De djupast rotade finlandismerna var *talko*, *småkusin* och *stegring*. Överlag överensstämde de blivande barnträdgårdslärarnas uppfattningar med åsikterna bland språkvetarna och språkvårdarna i Reuters (2004) *Goda och onda finlandismer*.

Min undersökning kommer troligtvis att visa att informanterna vid både Ålands yrkesskola i Mariehamn och Yrkesakademin i Vasa är medvetna om vilka ord som är finlandismer och vilka som är de allmänsvenska alternativen, och utgående från det inte acceptera finlandismerna i skrift i lika hög grad som i tal. Däremot antar jag att informanterna vid Yrkesakademin har högre acceptans för användningen av finlandismer i skrift än informanterna på Ålands Yrkesskola. Vidare antar jag att informanterna vid Ålands Yrkesskola använder färre finlandismer än de vid Yrkesakademin i Vasa, men att det även kommer att finnas både stora likheter och skillnader vad gäller användningen av vissa finlandismer.

1.2 Material

Mitt material består av svar på enkäter som skickades per post till Ålands Yrkesskola i Mariehamn i december 2008 och till Yrkesakademin i Vasa i januari 2009. Jag skickade ut 40 enkäter till en lärare vid respektive yrkeskola. Från Ålands Yrkesskola fick jag 37 besvarade enkäter tillbaka och från Yrkesakademin i Vasa fick jag 38 besvarade enkäter tillbaka, sammanlagt 75 enkäter. Eleverna fyllde i enkäterna under lektionstid och totalt besvarades 94 % av enkäterna.

Enkäten består av 20 frågor. Varje fråga är utformad som en exempelmening var finlandismen nämns som alternativ tillsammans med det eller de allmänsvenska ord och uttryck som föreslås i *Finlandssvensk ordbok*. Finlandismerna valdes slumpvis ur *Finlandssvensk ordbok*. Informanterna får i krysscheman välja om de hört orden eller uttrycken, om de kan tänka sig att använda dem, vilka ord eller uttryck de använder helst samt vilka de kan tänka sig att använda i tal eller skrift. Se bilaga.

Fråga 11 i enkäten kommer inte att behandlas p.g.a. att *prinskorv* som jag angett som det allmänsvenska alternativet till finlandismen *knackkorv* inte är korrekt. Enligt *Finlandssvensk ordbok* (2008) är motsvarigheten till *knackkorv* närmast *knackvurst*, *knake*, *wienerkorv* och *varmkorv*.

1.3 Metod

Undersökningen gör jag med hjälp av en enkät som skickades till Ålands yrkesskola i Mariehamn och till Yrkesakademien i Vasa. Fördelarna med en enkät är bl.a. att man kan göra undersökningen inom ett stort geografiskt område, informanterna kan svara på frågorna i lugn och ro och svaren påverkas inte av intervjuaren. Nackdelarna är dock att enkäterna oftast ger ett bortfall, att frågorna inte kan vara alltför många, informanterna kan inte ställa kompletterande frågor och intervjuaren kan inte ställa följdfrågor. (Ejlertsson 2005: 7, 11–13).

Jag kommer att utgå från hur informanterna tagit ställning till de allmänsvenska orden och uttrycken och finlandismerna, och kategoriserar därefter. Jag kommer att använda mig av kategoriseringen som Södergård och Tjåru använder i sin artikel *Blivande barnträdgårdslärares syn på finlandismer* (2008).

Första kategorin, **kategori 1** innehåller finlandismer som är klart populärare än det allmänsvenska alternativet och som används av så gott som alla. **Kategori 2** består av finlandismer som används ungefär i samma utsträckning som de allmänsvenska alternativet. I **kategori 3** finns de finlandismer som inte är så välbekanta och används av få, och där det allmänsvenska alternativet föredras. **Kategori 4** innehåller de finlandismer som inte accepteras eller är helt obekanta för de flesta av informanterna.

Dessutom kommer jag att se på hur informanterna förhåller sig till finlandismerna när det kommer till tal och skrift. Om finlandismerna accepteras i lika stor utsträckning i skrift som i tal, eller om man kan se en tydlig skillnad. Vidare kommer jag att komparativt jämföra användningen av finlandismer hos informanterna vid Yrkesakademien och Ålands yrkesskola. Jag kommer att använda mig av resultaten av kategoriseringen och se vilka märkbara likheter eller skillnader som eventuellt framkommer.

Inom forskningen skiljer man på två olika angreppssätt; kvalitativt och kvantitativt. Kvalitativa metoder handlar om flexibilitet och förståelse medan kvantitativa metoder

handlar om strukturering och jämförelser. Jag kommer alltså att använda mig av en kvantitativ metod. Införskaffningen av kvantitativ information präglas av avstånd och urval. Forskaren bestämmer i förväg vilka frågor som ska ställas och vilka svarsalternativ som är möjliga, och det ges inget utrymme för individuell anpassning. (Holme & Solvang 1997: 14, 80–83.) Enligt Edling och Hedström (2003: 11) har kvantitativa metoder en privilegierad ställning då de vilar på en matematisk grund för både insamling och analys av data. Dessutom ger tabeller och figurer en bra sammanfattning av resultaten och gör det tydligare för läsaren (Larsen 2009: 25). Nackdelen med kvantitativa metoder är enligt Holme och Solvang (1997: 81, 167) att man inte kan veta om informationen som samlats in är relevant för frågeställningen och enligt Larsen (2009: 30) är nackdelen den begränsade informationen som fås av varje informant.

2 SVENSKAN I FINLAND

2.1 Finlandssvenska särdrag

Man finner på alla språkliga nivåer finlandssvenska särdrag: uttal, morfologi (formlära), lexikon (ord och uttryck), syntax (satslära, ordfogningslära) och semantik (ordbetydelse). Endast när det är frågan om stavning så kan man bortse från avvikelser. Även inom morfologin är avvikelserna få, men vissa är iögonfallande för rikssvenska läsare. (Reuter 1987a: 4.)

2.1.1 Uttal

Reuter (1987a: 4) menar att det är viktigt att man skiljer mellan å ena sida systematiska skillnader mellan rikssvenskt och finlandssvenskt uttal, å andra sidan enstaka olikheter när det till exempel gäller uttalet av vissa ord.

Till att börja med finner man i själva ljudsystemet olikheter med rikssvenskan. Reuter (1987a: 4–5) väljer att dela in dem i tre grupper. Första gruppen är fonetiska (ljudenliga) olikheter, som till exempel vokalkvalitet (speciellt a- och u-ljuden), uttal utan anspråk och allmän satsmelodi. Den andra gruppen är fonematiska drag, som är till exempel när motsatsen mellan akut och grav ordaccent i finlandssvenskan saknas och kortstavigheten i ord som *kilo*, *bara* och *kamera*. Den sista gruppen är de fonotaktiska olikheter som gäller möjligheten att förena enskilda språkljud, till exempel *dj-* i början av ord som *djärv* och *djur* (i rikssvenskan faller d:et bort i uttalet) och hörbart *-rt*, *-rs* som t.ex. *bort* och *annars* (i rikssvenskan bildas ett d-liknande ljud istället för *-rt* i *bort*, och *-rs* i *annars* uttalas med sch-ljud) o.s.v. i slutet av ord.

2.1.2 Morfologi

När det gäller de morfologiska finlandismerna finns det många som kan anses som ålderdomliga ord eller uttryck. De är till exempel formen *flere* (ist. för flera) och böjningsformerna *besluter* (ist. för beslutar), *beslöt* (ist. för beslutade), *beslutit* (ist. för beslutat). De mer klassiska morfologiska finlandismerna är de med avvikande genus som till exempel *en nummer* och *ett botten*. Omvandlade talspråksformer som *huse'*

(huset) och *kasta*' (kastade) och även formerna *måst*' (måste), *sku*' (skulle) och *int*' (inte) dominerar i normalt talspråk. (Reuter 1987a: 5.)

2.1.3 Lexikon, syntax, semantik och fraseologi

När det kommer till språkdrag som även märks i skrift finner man de flesta finlandssvenska särdragen inom lexikon, syntax, semantik och fraseologi. Många finlandismer innehåller grunddrag av två eller flera av de här språkdragen, alltså en sammansättning av till exempel semantik och lexikon (ord som används i en annan betydelse än i rikssvenska, t.ex. *batteri* (rsv. värmeelement)) och syntax och fraseologi (prepositionsbruk, t.ex. gå **på** pension istället för 'i' o.s.v.). (Reuter 1987a: 5.)

Den finlandssvenska syntaxen påverkas allt mer av finskan och man kan t.o.m. i tryckta texter hitta till exempel genitivkonstruktioner som är främmande i svenskan, som t.ex. "bostädernas antal" istället för "antalet bostäder" och osvensk ordfölj, som t.ex. "på sätt eller annat" (fi. tavalla tai toisella) istället för "på ett eller annat sätt". Andra syntaktiska drag är användningen av vissa prepositioner ("gå **på** femte klassen" istället för 'i' och "två gånger i året" istället för 'om'), användningen av *skulle* och transitiv användning av intransitiva verb ("vikariera någon") och tvärtom ("båten **trafikerar** mellan Helsingfors och Stockholm" istället för "båten **går** mellan..." eller "trafikerar **linjen**..."). Det finns även specialfall där man använder *att* i satsflätor som till exempel "Det här är något som jag tror **att** kunde intressera dig" (rikssvenskan lämnar bort "att"). (Reuter 1987a: 5.)

Bland ord och uttryck hittar man dock de flesta och lättast påvisbara finlandismerna. Dels är det ord som inte finns i rikssvenskan, som t.ex. *memma* och dels ord och uttryck som används i en annan betydelse eller annorlunda i finlandssvenskan än i rikssvenskan. (Reuter 1987a: 5–6.) När en finlandssvensk talar om att han/hon är "snål på något" så kan det betyda att han/hon är "sugen på något" (t.ex. godis), men det kan också betyda *sparsam* som i rikssvenskan.

I min undersökning ser jag på ord och uttryck där det finns tydliga skillnader mellan rikssvenskan och finlandssvenskan. Till min hjälp har jag *Finlandssvensk ordbok*,

skrivna av af Hällström-Reijonen och Reuter, som bl.a. förklarar och rekommenderar i finlandssvenska språkfrågor kring ord, uttryck och fraser.

2.2 Finlandismer

Finlandssvenskan har och måste få ha vissa särskilt utmärkande drag, eftersom den återspeglar ett annat samhälle och till viss del även en annan kultur än sverigesvenskan. Finlandssvenskarna rekommenderas ett språk som är så nära det sverigesvenska som möjligt, men varken det finlandssvenska uttryckssättet eller den kulturella identiteten ska för den delen raderas eller glömmas bort. (af Hällström 2000: 5.)

För finlandssvenskarnas del är språket den viktigaste utdefinierade faktorn och just finlandismer är typiskt finlandssvenskt. Mikael Reuter (1986: 238) har definierat finlandism på följande sätt:

Ord eller uttryck som används och allmänt accepteras eller känns igen i finlandssvenskt språkbruk men som är sällsynt eller helt okänt i sverigesvenskan, eller som i finlandssvenskt språkbruk används i en annan betydelse än i sverigesvenskan.

Medlemmar av den finlandssvenska språkgemenskapen har enligt Reuter (1987a: 6) oftast en jämförelsevis bra känsla för finlandismernas stilvärde. Däremot är kunskapen om vilka ord och uttryck som är begränsade till finlandssvenskan sämre.

Många finlandismer är ord som förekommer i rikssvenskan, men betyder helt eller delvis något annat på finlandssvenska. Oftast handlar det om att ordets betydelseinnehåll förskjutits eller utvidgats under inflytande av ett motsvarande finskt ord. Exempel på dessa är *hålla* i betydelsen *behålla, förvara, ha* (fsv. hålla semester, fi. pitää lomaa), *fast* i betydelsen *åtminstone, om det så gäller* m.m. (fsv. du kan fast fråga honom, fi. voit vaikka kysyä häneltä) och *hämta* i betydelsen *ha med sig* (fsv. jag hämtar hit den i morgon, fi. minä tuon sen tänne huomenna). (Reuter 1987a: 9.)

Det finns många exempel på ord som har svenskt ursprung och som bevarats eller ändrat betydelse i finlandssvenskan genom lån in i finskan, vilket resulterat i en eventuell betydelseförskjutning där. Ofta är det fråga om att ett svenskt ord lånats in i finskan, fått en utvidgad eller ny betydelse och sedan lånats tillbaka in i finlandssvenskan (t.ex. *semla* och *batteri*). Ibland kan det också vara frågan om nordiska eller äldre svenska ord som till exempel *rosk*, eller dialektord som till exempel *tossor*. (Reuter 1987a: 9.)

Reuter (1987a: 6) uppdelar finlandismerna i ord och uttryck i fem olika kategorier utgående från finlandismernas bruklighet och status.

2.2.1 Officiella ord och uttryck

Till den första kategorin hör officiella ord och uttryck, vilka i huvudsak är termer som förekommer i författningar och andra myndighetsbestämmelser. Dessa finlandismer representerar rent finländska företeelser som inte har någon exakt motsvarighet i Sverige. Sådana är bland annat *yrkesinstitut*, *läroplikt*, *merkonom* och *sjukförsäkringskort*. Sedan finns det de som har en rikssvensk motsvarighet, men som inte går att använda för finländska företeelser, som till exempel *skattebyrå* (rsv. lokal skattemyndighet), *problemafval* (rsv. riskafval), *ämbetsbetyg* (rsv. personbevis) och *ministerium* (rsv. departement). Det är många gånger svårt att säga i hur stor utsträckning ett ord ska anses som officiellt när till exempel finlandismen *motorkälke* förekommer i lagstiftningen, trots att *snöskoter* troligtvis används mest i finlandssvenskan. (Reuter 1987a: 6–7.)

2.2.2 Relativt etablerade finlandismer

Den andra kategorin består av relativt etablerade finlandismer som används utan större begränsningar i nästan alla slags finlandssvenska texter, som till exempel *memma*, *boboll*, *knackkorv*, *aktielägenhet* och *fortsättningskriget*. Finlandismer som fyller en lucka i finlandssvenskans ordförråd är till exempel *flervåningshus* och *talko*. Arkaismer och dylika ord är bland annat *barntädgård* (rsv. förskola), *pulpet* (rsv. skolbänk),

gårdskar (rsv. portvakt, fastighetsskötare) och *vedlider* (rsv. vedbod). Övriga *relativt etablerade finlandismer* är *sem*la (rsv. kuvertbröd eller småfranska), *glansbild* (rsv. bokmärke) och *yttre filé* (rsv. utskuren biff). Det betyder däremot inte att bara för att ett ord är relativt etablerat i till exempel tidningstexter, så är det helt och hållet accepterat av språkvården. Många rikssvenskar kan förstå de flesta av de finlandssvenska orden i denna kategori, men inte riktigt alla ord. (Reuter 1987a: 7–8.)

2.2.3 Mindre accepterade finlandismer

Till de mindre accepterade finlandismerna, den tredje kategorin, hör sannolikt de flesta finlandismer, om man till exempel räknar ord och uttryck som ändras vid språkgranskning av professionella texter, som mindre accepterade. Största delen av orden är lån och översättningslån från finskan, men även en del gamla finlandismer som ses som relativt etablerade och accepterade i vardagligt språk hör hit. Dessa gamla finlandismer är bland annat *batteri* (rsv. värmeelement), *gravgård* (rsv. begravningsplats, kyrkogård), *bykpojke* (rsv. klädnyppa), *stöpsel* (rsv. stickpropp) och *remont* (rsv. renovering). Lånen och översättningslånen från finskan är till exempel *hamna att göra något* (rsv. bli tvungen, få lov), *juttu* (rsv. grej, historia osv.), *skolningstillfälle* (rsv. kurs), *taltur* (rsv. inlägg osv.) och *tarra* (rsv. klistermärke eller dekal). Nyare och mera avvikande former är till exempel *banda in* (rsv. spela in, banda) och *skiftesarbete* (rsv. skiftarbete). (Reuter 1987a: 8.)

2.2.4 Vardagliga uttryck och slang

Det finns många finlandismer som praktiskt taget endast förekommer i vardagligt talspråk. De flesta finlandssvenskar vet om att det är fråga om ord och uttryck som inte ska användas i andra stilarter och håller dem därför oftast inom den vardagliga genren. Några exempel på finlandismer som hör till den fjärde kategorin är *kiva* (rsv. bra, kul), *håsa* (rsv. jäkta, skynda), *roskis* (rsv. soppåse, soptunna) och *snaja* (rsv. fatta, begripa). (Reuter 1987a: 8.)

2.2.5 Tillfälligheter och fel

Den femte och sista kategorin består av felstavningar och formfel, olika tillfälliga felöversättningar och andra tillfälliga ordbildningar som osäkra skribenter använder sig av. Stöter man ofta på den här typen av fel i tidningstexter och översatta förvaltningstexter, kan de så småningom ses som finlandismer. De tillfälliga felen är en av de vanligaste finlandismerna. (Reuter 1987a: 9.)

2.3 Åländskan

Svenblad (1991: 11) menar att det inte finns mycket skrivet om åländskan, vilket nog fortfarande gäller idag. Däremot har situationen säkert och förhoppningsvis förbättrats betydligt och intresset för språket ökat. F.W.Radloff var först ute med att kommentera åländskan. Så här skrev han bl.a. i sin bok från 1795:

Åländska Dialecten i Sund, Saltvik och Finström skiljer sig ganska litet från et rent uttal. I Jomala och Lemland talas sämre. Ekeröboerne hafva en dialect som liknar Roslagsmålet. Föglö och Kumblinge inbyggare bryta ännu mera, och Kökarsboerne äro vid många tillfällen svåra at förstå.

Erik Andersson (1988: 158) anser att åländskan har ett tillräckligt tydligt uttal och är tillräckligt allmänsvensk för att i nordiska sammanhang fungera som fullgott kommunikationsmedel. Det är just i uttalet som den åländska språkidentiteten ligger och Ålands läge mellan öst och väst, två regionala uttalsnormer, gör det möjligt att bevara det åländska uttalet.

Enligt Svenblad (1991: 13) finns det ett otal språkvarianter på Åland. I sin bok *Med åländska ord* ger han en översikt över språket på Åland genom att förenkla det hela till tre kategorier: åländskt folkmål, vardagsåländska och formell åländska. Med formell åländska menar han det mer högtravande språk som används i offentliga sammanhang och av ålänningar med högre utbildning. Detta högspråk är nära rikssvenskan, men har många karaktäristiska drag från finlandssvenskan.

2.3.1 Åländskt folkmål

Den genuina åländskan, som består av ett antal sockendialekter, är det som Svenblad (1991: 15–16) väljer att kalla åländskt folkmål. Folkmålet har några karaktäristiska drag i bl.a. uttalet och formen, som gör att det skiljer sig från riksspråket.

2.3.1.1 Uttal

Ord, som t.ex. *fjärd* och *gård*, som i fornsvenskan haft ljudförbindelsen *rdh*, uttalas med ”tjockt” *l*, *fjä:l* och *gå:l*. I folkmålen använder man ofta *nd* och *ld* istället för *nn* och *ll*: man säger alltså *hinda* istället för *hinna* och *skvaldra* istället för *skvallra*. (Svenblad 1991: 15–16.)

Det fornsvenska långa *a*, som idag är ett *å*-ljud, har i åländskan utvecklats till ett oliknande ljud. Verbet *blåsa* (fsv. *blasa*) uttalas i de åländska målen mer som *blo:sa*. En växling mellan *y* och *i* är känt för socknarna Kökar, Kumlinge, Brändö, Eckerö och Hammarland, var det kan heta såväl bygga och gryn som *bigga* och *gri:n*. I de faståländska dialekterna går *i* ofta över till *y*, särskilt efter sje-ljud: *skycka*, *skynn*, *bullsky:va* och *masky:n*. I vissa ord uttalas kort *e* som *i*: *millan*, *vicka* och *rimsa*. I åländskt folkmål motsvaras kort *u* av kort *å* i en del ord, som t.ex. *stobba* och *gobbe* istället för *stubbe* och *gubbe*. Ord med långt *ä* framför *r* uttalas med långt *e* som t.ex. *bär*, *här* och *där*, då man istället säger *be:r*, *he:r* och *de:r*. (Svenblad 1991: 16.)

Stavelselängden i åländskan avviker i många fall både från finlandssvenskan och riksspråket, som t.ex. *krossa-krå:sa*, *borra-bå:ra*, *fru:sen-frussin*, *hu:vud-huvvä* och *mi:dja-middja*. Några exempel på sammandragningar i de åländska folkmålen är *sä:r* för *säger*, *s-att* för *så att*, *på-mmä* för *på mig* samt *ha-vvi* för *har vi*. (Svenblad 1991: 16.)

2.3.1.2 Form

I de finlandssvenska dialekterna har feminina substantiv, som i riksspråket slutar på *-a*, ändelsen *-o*: *bytto*, *kanno* istället för *bytta* och *kanna*. Detta östliga drag i åländskan

finns kvar i skärgården närmast Åboland. Substantiv i bestämd form som räknas till starka maskuliner har i åländskan i singularis artikelvokalen *-i-*: *prickin*, *hästin*. Istället för att säga ”Burit mat åt grisen” säger man ”*Bu:ri ma:t ått gri:sin*”. Även pluralformer som *händren* och *föttren* är vanliga i åländskan. Supinumformer som t.ex. *drajji*, *tajji* och *slajji* förekommer i åländskan. (Svenblad 1991: 16–17.)

Adjektiv på *-ig*, t.ex. *tokig*, slutar ofta på *-o* i de åländska målen, *toko*, men om ändelsen *-er* hakas på, står det annars bortfallna *g:et* med, *tokoger*. Även ändelsen *-i* förekommer, *toki* och *tokiger*. Liksom i många andra dialekter förekommer adjektivändelsen *-er* i åländskan, då man t.ex. kan tala om en *duktiger litin flicka* eller en *fuler gobbe*. Participformen av verben följer mönstret från adjektiven, så att målad kan heta *måla* eller *målager*. I pluralis är formen för participen *målaga* och för adjektiven *tokoga*. (Svenblad 1991: 17.)

I folkmålen faller verbens infinitivändelse *-a* bort efter konsonantsammanställningar som *ml*, *gl* och *kn* och liknande. Ett *e* skjuts in före slutkonsonanten, *segel åv* (segla i väg), *rammel ikull* (ramla omkull) och *räcken ut* (räkna ut). (Svenblad 1991: 17.)

2.3.2 Vardagsåländska

Sverigesvenskt uttal skiljer sig från det finlandssvenska när det kommer till förekomsten av kortstaviga ord och ordaccenten. När det gäller ordaccenten är åländskan lik finlandssvenskan, men när det kommer till stavelselängden är den mer lik sverigesvenskan. (Svenblad 1991: 14.)

2.3.2.1 Uttal

Åländskan har liksom finlandssvenskan generellt enbart akut accent medan man i Sverige har två typer av ordaccent: akut och grav. I finlandssvenskan finns det många ord som uttalas kortstavigt, med kort vokal åtföljd av kort konsonant. Medan man i Sverige säger *bara* med långt *a* i första stavelsen, uttalar man *bara* med kort *a* och kort *r* i finlandssvenskan. På Åland förekommer inget kortstavigt uttal, däremot är ibland

fördelningen av långa och korta ljud en annan i åländskan än i sverigesvenskan. På många håll på Åland säger man *barra* istället för *ba:ra*. (Svenblad 1991: 14.)

På Åland uttalar man *sje-* och *tje-ljud* på liknande sätt som i Sverige. I finlandssvenskan har man ett *sje-ljud* som lätt uppfattas som *tje-ljud*, och vidare ett *tje-ljud* som inleds med hörbart *t*. Uttal som saknas i åländskan är ljudförbindelserna *rd*, *rl*, *rn*, *rs* och *rt*, vilka är typiska för finlandssvenskt uttal. I finlandssvenskan uttalar man dessa ljudförbindelser med hörbart *t*, medan man både i åländskan och rikssvenskan har supradentaler, där *r* är försvagat i dessa ljudförbindelser. Speciellt för åländskan är det öppna uttalet av långt *ö* och det öppna långa u-ljudet. (Svenblad 1991: 14.)

2.3.2.2 Form

I åländskan liksom i finlandssvenskan hållet man kvar talspråksformerna *huse* och *vinka*, medan man i Sverige alltmer anpassar talspråket i riktning mot skriftspråket och säger *huset* och *vinkade/vinkat*. I finlandssvenskt talspråk och i åländskan har de reducerade formerna *int*, *sku* och *måst* (*inte*, *skulle*, *måste*) övertagit. I åländskan används också infinitivformen *måsta*. (Svenblad 1991: 15.)

I vardagsåländskan är infinitivmärket ofta *till* istället för *att*, och *till* är ofta förkortat till *ti*. Man säger t.ex. *ti si ner* och *va tvungen ti kom hem*. Även formerna *tri* och *si* för tre och se är vanliga. Ordet *nog* samt verbformerna *tog* och *slog* tappat sitt *-g* i åländskan, så att det heter *no*, *to* och *slo*. Verbets infinitivändelse *-a* faller bort i åländskan i upptaktsställning eller vid förbindelser med ett efterföljande trycksvagt ord, som t.ex. *Ska du lägg dej å sova* eller *Jag fick följ me*. (Svenblad 1991: 15.)

På Åland har substantiv, som t.ex. *påse*, *spade* och *mage*, ändelse *-a*. På åländska heter det alltså *påsa*, *spada* och *maga*, i varje fall i det vardagsspråk som är folkmålspåverkat. (Svenblad 1991: 15.)

3 SKRIFTSPRÅK OCH TALSPRÅK

”Tal är ett språk för örat, skrift är ett språk för ögat” står det i *Svenska skrivregler*. När vi talar kan vi använda oss av röststyrka, tonfall, betoning, pauser och dessutom gester och miner för att signalera hur vi vill att det vi säger ska uppfattas. När vi skriver måste vi signalera på andra sätt, som t.ex. med hjälp av stor eller liten bokstav, styckeindelning och skiljetecken. De signaler som används när vi talar är spontana och naturliga medan det i skriftspråket behövs vissa bestämda regler för den yttre utformningen. (Svenska skrivregler 2008: 8.)

Det är lättare att läsa en text när de ytliga detaljerna är likartade och följer skrivkonventionerna. Då läsaren känner igen sig, och inte störs av oväntade egendomligheter eller oregelbundenheter, kan han/hon koncentrera sig på innehållet. Det är även lättare för den som skriver om denne följer de regler som finns och kan istället ägna sig åt att uttrycka sina tankar. (Svenska skrivregler 2008: 8.)

Lindström (2000: 49) menar att tal och skrift är två helt olika språk och vågar säga att talspråket är det riktiga språket och skriftspråket bara en blek kopia. Skriftspråket skulle nämligen aldrig kunna existera utan talspråket medan talet skulle klara sig alldeles utmärkt utan skriften. Dock har skriftspråket fått en väldigt hög status i vår kultur som älskar förenklingar och normer. (Lindström 2000: 49–50.)

Att tala som man skriver är sällan positivt. Idag har man dock märkt att uttalet av vissa ord blivit mer och mer bokstavsnära och speciellt småord och ändelser uttalas så som de skrivs. Ordet *och* uttalas numera allt oftare med ett hörbart *k*-ljud, inte som å som i [*du å ja*]. Däremot uttalas *dig* och *mig* fortfarande som *dej* och *mej*. Även *säger* uttalas *säjer*. Enligt forskare, som studerat språkets förändring under 1900-talet, har talspråk och skriftspråk påverkat varandra. Det syns tydligt hur talspråket påverkat skriftspråket då man ser på menings- och ordlängden som båda blivit kortare, och ordformer som tidigare varit vardagliga platsar numera i vårt skriftspråk. *Ska* är t.ex. ett godkänt alternativ till *skall*. Varför uttalet i vissa fall blivit mer bokstavsnära är svårt att säga,

men en eventuell bakomliggande orsak kan vara strävan efter korrekthet, att man tror att skriftspråket är det ”riktiga” språket. (Aniansson 2004: 33.)

Skriftspråk och talspråk har två olika funktioner. Skriften har en enorm fördel, eftersom den kan överföra meddelanden mellan människor, oberoende av rum eller tid och utan att dessa behöver träffas. Talspråket har däremot sina begränsningar, eftersom man måste ses eller tala i telefon. Skriften är överlägsen när det gäller att bevaras, flyttas och mångfaldigas och är således en revolutionerande uppfinning, men i övrigt så kan den inte mäta sig med talets mångsidighet. (Lindström 2000: 51–52.)

3.1 Språkvård och norm

Alla är medvetna om att språk är nödvändigt, rikt och framförallt sårbart. Därför vill, om inte alla, så i alla fall de flesta värna om sitt språk. Språkvård är en handling som medvetet strävar efter att påverka språket mot det bättre hållet. Man arbetar fram ordlistor, skrivregler, grammatikor och avstavningsprogram. Vidare normeras rättskrivning och skrivtecken. Även uttalet styrs till en viss del. När det gäller språkvård ska man dock komma ihåg att alla inte tänker, talar och skriver precis som man själv gör och att man ska försöka vara öppen för variation och förnyelse i uttrycket. (Aniansson 2004: 9–10.)

3.1.1 Kodväxling

Idag har svenskan fått konkurrens, framförallt av engelskan, bland annat p.g.a. ökad internationalisering och EU-medlemskap. Numera används t.ex. det kraftfulla *Yes!* när vi säger *Ja!* med starkt eftertryck. Alternativen kunde ha varit *Jättebra!*, *Hurra!*, *Exakt!*, *Precis!* o.s.v., men *Yes!* är ett känslomässigt mer laddat uttryck och dessutom på ett annat språk. Språkvetarna kallar detta för att kodväxla. (Aniansson 2004: 21, 27–28.)

Kodväxling till engelska är vanligt i vardagssamtal: *Shit happens. Surprise-surprise.* Enligt Harriet Sharps avhandling, *English in spoken Swedish*, från Stockholms

universitet, förekommer fraser som dessa i genomsnitt en gång i minuten i fria samtal mellan ungdomar. Det är antagligen ett djupt mänskligt behov att kodväxla för att ge eftertryck. Äldre generationer, som inte kunde främmande språk, använde sig av skillnaderna mellan olika dialekter och standardspråk när de kodväxlade. Dock i de övre samhällsklasserna användes engelska, tyska och franska, ibland t.o.m. latin. (Aniansson 2004: 27–28.)

3.1.2 Social variation

Från det vi är små lär vi oss vilka normer som gäller, vad som är rätt och fel och hur man ska uppföra sig vid olika tillfällen. I denna process vidgas även det språkliga registret och möjligheterna att variera sig beroende på den situation man befinner sig i. Beroende på om man vänder sig till nära vänner eller till en chef, talar de flesta lite olika. Man kan alltså välja olika språkliga varianter beroende på hur formell eller informell situationen är. Vi kan tala standardspråk eller en regional dialekt om vi befinner oss t.ex. i Vasa, men byta till t.ex. lokal dialekt om vi åker hem till Malax. Genom att anpassa oss språkligt till en norm visar vi en typ av sammanhållning med vår grupp, vilket är speciellt tydligt i olika ungdomsgrupper och ungdomars språk. (Eklund 2010.)

När barn börjar i skolan har de med sig lite olika språk hemifrån, men under skoltiden närmar dessa varandra. Tydligast blir detta hos ungdomar, som har stora krav på enhetlighet och anpassning till gruppen. För att visa kamratlighet med gruppen anpassar man sitt språk till gruppnormens språk. Språket är en viktig del av människan och hennes identitet. (Eklund 2010.)

Under livet vidgas dock perspektiven och man vill tillhöra och vara delaktig i andra grupper och nätverk. Man får nya roller i nya grupper med andra ideal, vilket också medför olika språkliga värderingar. Oftast anpassar man sig språkligt för att visa lojalitet och eftersträvar det prestigebärande språket som ett medel att tillhöra en grupp. (Eklund 2010.)

3.2 Ungdomsspråk

Uppfattningen om att det existerar ett ungdomsspråk som har avvikande ordförråd och struktur, finns speciellt bland vuxna. Det är möjligt att det inom ungdomsgrupper förekommer ord och uttryck som t.ex. markerar gruppidentitet, protesterar mot vuxenvärlden eller kompenserar den sociala osäkerheten, men Jörgensen (1995: 76) menar att detta inte skiljer sig från de språkvarianter som kan uppstå i olika grupper av vuxna. Däremot kan han hålla med om att ungdomarnas språk har en viss karaktär, som inte de vuxnas språk har, men att man ändå inte kan urskilja en språklig variant, ett ungdomsspråk. Ungdomsgrupper kan dock ha gemensamma betydelseassociationer och starka inbördes språkliga värderingar som är okända för utomstående.

Kompensationen för den sociala osäkerheten syns i användningen av hyperboler, som t.ex. *jättekul* och *skitfull*, och modaluttryck, som t.ex. *liksom* och *visst*. Generella drag i ungdomsspråk är bl.a. ljudhärmande ord, speciella tilltals- och hälsningsfraser, bildliga uttryck, nybildningar av ord och främmande ord samt användning av ord i nya betydelser. Ljudhärmande ord är troligen en reflex från läsning av serietidningar, som t.ex. *Maten smakar Bläää!*, eller så kan de användas som förstärkningsord, som t.ex. *Allstå, jag är jävligt nere just nu*. Expressiva uttryck och överdrifter förekommer rätt ofta, t.ex. *Ni svettiga äckliga hådrocksfreaks som lyssnar på vad jag personligen kallar pissmusik[...]*. Ungdomars tilltals- och hälsningsfraser har ibland speciell karaktär, t.ex. *Tjena Anna!* och *Tjabalå!*. Ofta förekommer det nybildningar av ord i ungdomsspråket, t.ex. istället för att säga *dum* säger man *körig i huvudet*. Något som är speciellt utmärkande är anknytningen till medierna. Ungdomsorden är ofta ord som har något att göra med bestämda sportvarianter eller musikstilar och en betydande roll för ungdomars ordtillägnande är reklamen och ord som har att göra med mode och fritidsaktiviteter. Inslag av vissa främmande ord är vanliga och då framförallt amerikanska ord och fraser. (Jörgensen 1995: 77–79.)

4 INFORMANTERNAS STÄLLNINGSTAGANDE TILL FINLANDISMERNA

Mitt undersökningsmaterial består av sammanlagt 75 enkäter, som innehåller 20 frågor vardera. Jag skickade ut enkäterna till Ålands Yrkesskola i Mariehamn och till Yrkesakademin i Vasa. Varje yrkesskola fick 40 enkäter var och vid Ålands Yrkesskola besvarades 37 av enkäterna och vid Yrkesakademin 38. Till min hjälp hade jag en lärare vid Ålands Yrkesskola, som delade ut enkäterna till eleverna i december år 2008 strax före jullovet. Vid Yrkesakademin i Vasa delade en lärare ut enkäterna åt eleverna i januari år 2009. I fortsättningen kommer jag att använda förkortningen ÅY för Ålands Yrkesskola och YA för Yrkesakademin.

Informanterna består sammanlagt av 41 kvinnor och 34 män från årskurserna 1-3. Samtliga har svenska som modersmål, förutom en som har indonesiska som sitt modersmål.

Varje fråga i min enkät är utformad som en mening. I varje mening nämns finlandismen som ett alternativ tillsammans med ett eller flera allmänsvenska ord eller uttryck som föreslås i *Finlandssvensk ordbok*. Informanterna har i krysscheman kunnat välja om a) hört orden eller uttrycken, b) kan tänka sig att använda dem, c) vilka ord eller uttryck de använder helst samt d) vilka de kan tänka sig att använda i tal eller skrift. Se bilaga.

När det kommer till besvarandet av frågorna förekommer det viss variation. De flesta har besvarat frågorna med eftertanke, medan andra kanske inte fann något större intresse i att besvara frågorna och således kryssade i utan att se på helheten i eller resultatet av sitt svar. Oberoende av vilken inställning informanterna haft, så utgår jag från hur de har markerat i frågorna och man bör därför ta hänsyn till en viss felmarginal i resultaten.

4.1 Finlandismerna enligt kategorier

Jag har utgått ifrån elevernas ställningstagande till finlandismerna och de allmänsvenska orden och uttrycken i exempelmeningarna när jag bildat mina olika kategorier. Kategori 1 innehåller finlandismer som klart dominerar i hela materialet. Kategori 2 innehåller de finlandismer som minst hälften av informanterna helst använder. Kategori 3 innehåller finlandismer som mindre än hälften av informanterna använder helst. Kategori 4 innehåller de finlandismer som är nästintill obekanta för informanterna.

4.1.1 Kategori 1. Finlandismen dominerar

I den första kategorin finns de finlandismer som minst 60 av 75 (80 %) informanter uppger att de använder helst. Dessa finlandismer är *stöpsel* (rsv. stickpropp), *semla* (rsv. kuvertbröd, småfranska), *småkusin* (rsv. syssling), *ta länge* (rsv. ta lång tid) och *problemayfall* (rsv. riskavfall).

Finlandismen *semla* används helst av 69 informanter och *småkusin* används helst av 72. Båda två hör till de *relativt etablerade finlandismerna* (Reuter 1987a: 7–8). Se tabell 1–2.

Både den finska och den svenska semlan har sitt ursprung i det fornsvenska ordet *sembla* eller *sämbla*, som ursprungligen betydde fint vetemjöl. Sedan har finskan lånat från svenskans *sämbla* och utvecklat formen *sämpylä*. I Sverige har *semlan* bara betydelsen *fastlagsbulle*, dvs. söt vetebulle med mandelmassa. *Svenska Akademiens ordbok* ger följande definition av semla: ”(runt l. ovalt l. avlångt) bröd bakat av (siktat) vetemjöl (förr äv. av rågmjöl); numera företrädesvis om vetebröd i form av en slät bulle (särsk.: fastlagsbulle, fettisdagsbulle)”. Semla är ett belysande exempel på att det finns fall där det i praktiken är omöjligt att samordna rikssvenskt och finlandssvenskt språkbruk. Däremot får allt fler rikssvenskar lära sig den finlandssvenska betydelsen. När t.ex. hundratals svenska seglare varje år anländer till Österhamn i Mariehamn blir de varje morgon erbjudna färska semlor. Inte med grädde och mandelmassa, utan t.ex. ost och skinka. (Reuter 1987b.)

Tabell 1. Semla-kuvertbröd-småfranska

Idag var jag på kafé och drack te och åt **en semla/ett kuvertbröd/en småfranska** med ost.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
semla	1	69	1	69
kuvertbröd	42	5	58	0
småfranska	20	16	49	0

Många finlandismer är samtidigt fennicism, anglicismer, germanismer, arkaismer och russicism. *Småkusin* är en finlandism som kommer från finskans ”pikkuserkku”. Ordet är mycket allmänt i finlandssvenskan. (af Hällström 2000.) Ordet *kusin* är ett lånord från franskan och började användas för ca 300 år sedan. I äldre svenska sade man *brylling* om kusin på faderns sida och *syssling* om kusin på moderns sida. På allmänsvenska heter det *syssling*, *tremänning* och *nätkusin* (af Hällström 2000). Nätkusiner talar man om i Skåne och i stora delar av Norrland och västra Svealand talar man om tremänningar, vilket är ett praktiskt ord. Om man vill så kan man fortsätta att räkna bortåt i släktleden med fyrmänningar, femmänningar o.s.v

Tabell 2. Småkusin-syssling

Anna är min **småkusin/syssling**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
småkusin	0	71	1	72
syssling	3	34	23	5

Nästan alla, 74 informanter, använder helst *stöpsel* och 60 använder helst uttrycket *ta länge*. Båda finlandismerna hör till de *mindre accepterade finlandismerna* (Reuter 1987a: 8). Se tabell 3–4.

Germanismer är ord eller uttryck som har lånats in från tyskan som t.ex. *stöpsel*. *Stöpsel* är ett vanligt åländskt och finlandssvenskt ord för *stickpropp*, eller det mer vanligare ordet *stickkontakt*. Oftast är det just stickproppen till eluttaget som kallas stöpsel, men även telefonjacket kallas stöpsel. Ursprungligen är *stöpsel* som sagt tyskt, men förekommer även i ryskan i formen ”*stjepselj*”. (Svenblad 1991: 193.)

Tabell 3. Stickpropp-stöpsel

Radion tystnade när farmor drog ut **stickproppen/stöpseln** ur väggen.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
stickpropp	34	8	49	0
stöpsel	0	66	0	74

Det svenska språket har många verb som uttrycker att något har en utsträckning i tiden. En mycket utbredd finlandism, även vanlig på Åland, är att *ta* kombineras med adverbet *länge*. ”*Tar det länge innan du är här?*” kan man säga i Finland. I Sverige säger man inte så, utan *ta* kombineras alltid med *lång tid*: ”*Tar det lång tid innan du är här?*”. Däremot kan de andra verben kombineras med *länge*, t.ex. ”*Sommaren varar inte länge.*” eller ”*Det tycks dröja länge innan vi får vår i år.*” (Reuter 2008.)

Tabell 4. Ta länge-ta lång tid

Varför **tar det alltid så länge/tar det alltid så lång tid** för dig?

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
ta länge	0	62	9	60
tar lång tid	0	47	16	23

Till de officiella orden och uttrycken hör bl.a. *problemafval* som 61 informanter i mitt material uppger att de helst använder. (Reuter 1987a: 6–7.) Se tabell 5.

Finlandssvenskarna talar om *problemafval*, men på senare tid har termen *riskafval* tagits i bruk också i ett antal finländska förordningar. *Riskafval* har i Sverige allt mer ersatts av *miljöfarligt afval* och *farligt afval*. Det är alltså mycket som talar för att också finlandssvenskarna får börja använda de mer beskrivande termerna *miljöfarligt afval* och *farligt afval* (Reuter 2006a). Språkkontrollprogrammet *Svefix* rekommenderar följande: "Ordet *problemafval* används i finländsk lagstiftning och motsvaras i Sverige av (miljö)farligt afval eller *riskafval*. Använd *miljöfarligt afval* i texter som inte direkt hänvisar till finländsk lagstiftning."

Tabell 5. Problemafval-riskafval

Ibland kan det vara svårt att veta vart man ska föra sitt **problemafval/riskafval**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
problemafval	1	67	4	61
riskafval	22	25	33	8

4.1.2 Kategori 2. Finlandismen används helst av minst hälften

I den andra kategorin finns de finlandismer som minst 38 men högst 59 av 75 (50-79 %) informanter uppger att de helst använder. Dessa finlandismer är *pulpet* (rsv. skolbänk), *batteri* (rsv. värmeelement), *roskis* (rsv. soporna) och *gårdskarl* (rsv. fastighetsskötare).

Pulpet används helst av 46 informanter och *gårdskarl* av 48, och båda hör till de *relativt etablerade finlandismerna* (Reuter 1987a: 7–8). En ganska vanlig typ av finlandism är arkaismen, som är ett ålderdomligt ord eller uttryck som inte längre finns i det moderna rikssvenska språkbruket. Finlandismerna *pulpet* och *gårdskarl* är just arkaismer, som fortfarande används i finlandssvenskan. (Riedel 2001.) Se tabell 6–7.

Tabell 6. Skolbänk-pulpet

Nisse sitter snällt vid sin **skolbänk/pulpet**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
skolbänk	0	47	24	26
pulpet	0	59	9	46

Tabell 7. Fastighetsskötare-gårdskarl

Vår skolas **fastighetsskötare/gårdskarl** heter Kalle.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
fastighetsskötare	3	47	16	28
gårdskarl	3	60	8	48

Finlandismen *batteri*, som hör till de *mindre accepterade finlandismerna*, används helst av 51 informanter (Reuter 1987a: 8). Se tabell 8. *Batteri*, i betydelsen värmeelement, härstammar från första början från ryskan, men i dagens läge anser man nog att det är ett inflytande från finskan. Det finska ordet för *värmeelement* är *patteri* eller *lämpöpatteri* oberoende om det gäller direktverkande elvärme (element) eller vattenburen värme. (Reuter 2006b.)

Tabell 8. Batteri-värmeelement

Det gick inte att sänka värmen på **batteriet/värmeelementet** för termostaten hade gått sönder.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
batteri	0	56	14	51
värmeelement	1	41	19	24

Roskis används helst av 41 informanter. Denna finlandism hör till *vardagliga uttryck och slang* (Reuter 1987a: 8). Huruvida *rosk*, som *roskis* bildats från, är ett lånord från finskan kan enligt Slotte (1995) diskuteras. Det kan möjligtvis vara så att det är ett ”pingponglån”, d.v.s. att ordet lånats fram och tillbaka mellan finskan och svenskan. Finskan ska då först ha lånat det ur äldre svenska och sedan ska finlandssvenskarna ha lånat det ur finskan. Se tabell 9.

Tabell 9. Soporna-roskisSläng det i **soporna/roskis**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
soporna	0	51	14	38
roskis	1	48	22	41

4.1.3 Kategori 3. Finlandismen används helst av mindre än hälften

I den tredje kategorin finns de finlandismer som högst 36 men minst 15 av 75 (20-49 %) informanter uppger att de helst använder. Dessa finlandismer är *gravgård* (rsv. kyrkogård, begravningsplats), *lemonad* (rsv. läsk), *skiftesarbete* (rsv. skiftarbete), *rymmas med* (rsv. få plats, få rum) och *glansbild* (rsv. bokmärke).

Till de *relativt etablerade finlandismerna* hör *lemonad*, som 29 helst använder, och *glansbild*, som 30 helst använder (Reuter 1987a: 7–8). Se tabell 10–11.

En finlandssvensk som t.ex. går på hamburgerrestaurang i Sverige kan känna sig osäker då hon eller han ska beställa – vad heter egentligen *fransk potatis* (eller *franska*) och *lemonad* (eller *limsa*)? En sverigesvensk skulle då beställa *pommes frites* (eller *strips*) och *läsk*. (Falk 1997.)

Tabell 10. Lemonad-läsk

På sommaren är det gott med kall **lemonad/läsk**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
lemonad	1	44	31	29
läsk	0	48	18	40

Finlandismen *glansbild* kommer troligtvis från finskans *kiiltokuva*. Däremot heter *bokmärke glansbilde* på norska och *glansbillede* på danska. (Hällström-Reijonen & Reuter 2008.)

Tabell 11. Bokmärke-glansbild

Ellen samlar på **bokmärken/glansbilder**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
bokmärke	2	61	11	44
glansbild	10	38	27	30

Till de *mindre accepterade finlandismerna* hör *gravgård*, som 27 informanter helst använder, *skiftesarbete* som 23 helst använder och *rymmas med* som 33 helst använder (Reuter 1987a: 8). Se tabell 12–14.

Tabell 12. Kyrkogård-begravningsplats-gravgård

Bredvid kyrkan finns det en gammal **kyrkogård/begravningsplats/gravgård**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
kyrkogård	0	56	11	36
begravningsplats	0	59	9	31
gravgård	0	61	8	27

Tabell 13. Skiftesarbete-skiftarbete

Mats är styrman på ett kryssningsfartyg och gillar sitt **skiftesarbete/skiftarbete**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
skiftesarbete	12	43	23	23
skiftarbete	3	54	11	52

Verbformen *rymmas* är i sig allmänsvensk, men är mera vanlig i finlandssvenskan än i rikssvenskan. *Rymmas in* (fi. mahtua sisään) och *rymmas med* (fi. mahtua mukaan) är dock uttryck som endast används i finlandssvenskan. (Reuter 1996.)

Tabell 14. få plats-få rum-rymmas med

Han undrade om han skulle **få plast/få rum/rymmas med** i bilen.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
få plats	0	65	8	38
få rum	0	57	9	19
rymmas med	0	58	8	33

4.1.4 Kategori 4. Finlandismen relativt obekant

I den fjärde kategorin finns de finlandismer som högst 14 av 75 (19 %) informanter använder helst. Dessa finlandismer är *snaja* (rsv. förstå), *betala bort* (rsv. betala av, betala), *motorkälke* (rsv. snöskoter), *kiva* (rsv. kul) och *kännspak* (rsv. lätt igenkännlig).

Snaja, som hör till kategorin *vardagliga uttryck och slang*, används helst av 1 av informanterna (Reuter 1987a: 8). *Snaja* har sitt ursprung i de ryska orden *snáju* (sv. jag vet) och *bonja* (tydligen från *pónjal* (sv. jag/du/han har förstått) där p blivit till b. Verbet *snaja* har alltså rubbats i sin betydelse i förhållande till betydelsen i ryskan. Dock lever lite av den gamla betydelsen kvar i substantivet *snajo*, som betyder vett och förstånd. (Reuter 2006d.) Se tabell 15.

Tabell 15. Snaja-förstå

Jag försökte förklara för henne, men hon verkade inte alls **snaja/förstå** vad jag menade.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
snaja	37	13	52	1
förstå	0	74	0	73

Orden *pois* och *bort* hör till de försåtliga likheterna mellan finskan och svenskan. Oftast motsvarar de varandra, men dock förekommer det ofta uttryck där man inte ordagrant kan översätta *pois* med *bort*, som t.ex. *komma bort* och *gå bort*. Reuter (2006c) menar att så länge det handlar om vardagligt talspråk, så är det tillåtet med dessa uttryck som frångår rikssvenskt språkbruk, men när det kommer till formellt språkbruk ska vi undvika dem. Så i allmänsvenskt språkbruk är det otänkbart att säga just *betala bort*. Uttrycket *betala bort* används helst av 13 av 75 informanter och hör till de *mindre accepterade finlandismerna* (Reuter 1987a: 8). Se tabell 16.

Tabell 16. Betala bort-betala av-betala

När jag får lön ska jag **betala bort/betala av/betala** min skuld.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
betala bort	3	47	18	13
betala av	1	44	17	15
betala	0	69	3	58

Reuter (1997) menar att det verkar finnas en alltför stark tro på s.k. officiella ord och termer i Finland. Ett exempel är när det som normalt på svenska kallas *snöskoter* i själva motorfordonsförordningen omtalas som *motorkälke*, vilket är en direkt översättning av

finskans *moottorikelkka*. Detta innebär dock inte att vi i andra sammanhang ska ersätta *snöskoter* med det ”officiella” *motorkälke*. Finlandismen *motorkälke*, som hör till de officiella orden och uttrycken, används helst av 1 av 75 informanter (Reuter 1987a: 6–7). Se tabell 17.

Tabell 17. Motorkälke-snöskoter

Jag önskar att vi får mycket med snö i år, så att jag kan köra med min **motorkälke/snöskoter**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
motorkälke	31	8	55	1
snöskoter	0	68	0	74

Finlandismen *kiva* är ett direkt lånord från finskan (af Hällström 2000). *Kiva* hör enligt Reuter (1987a: 8) till kategorin *vardagliga uttryck och slang*. 7 av informanterna använder helst *kiva*. Se tabell 18.

Tabell 18. Kul-kiva

Vad **kul/kiva** att du kommer på festen ikväll!

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
kul	1	67	2	69
kiva	0	30	38	7

Kännspak användes redan i fornsvenskan i formen *kænnispaker* och betydde då ”som har lätt att känna igen”. I dag används *kännspak* i finlandssvenskan i betydelsen ’lätt igenkännlig, karakteristisk’. Finlandismen *kännspak* hör till de *mindre accepterade*

finlandismerna, men trots det tycker inte Reuter (1992) att vi finlandssvenskar ska kassera ordet, utan han anser att det ger vår språkvariant en viss kraft och karaktär. Se tabell 19.

Tabell 19. Lätt igenkännlig-kännspak

Hon har ett **lätt igenkännligt/kännspakt** ansikte.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst
		Ja	Nej	
lätt igenkännlig	4	66	2	65
kännspak	48	11	40	3

4.2 Finlandismerna i tal och skrift

I mitt frågeformulär frågade jag också efter om informanterna kunde tänka sig att använda finlandismen/det allmänsvenska ordet i tal och/eller i skrift. Jag ser på alla finlandismer från de mest till de minst populära i tal och skrift och följer samma procentuella uppdelning som i föregående avsnitt.

4.2.1 Tal

De mest populära finlandismerna, eller som minst 80 % kan tänka sig att använda i tal, är *småkusin*, *stöpsel*, *semla* och *ta länge*. Finlandismen *småkusin* kan 69 informanter tänka sig att använda i tal. Det är betydligt fler än de 26 informanter som kan tänka sig att använda det allmänsvenska alternativet *sysling*. Ännu större skillnad är det när man ser på hur informanterna valt mellan *stickpropp* och *stöpsel*. 67 informanter kan tänka sig att använda finlandismen *stöpsel* i tal, medan bara 5 kunde tänka sig att använda *stickpropp* när de talar. *Semla* kan 66 informanter tänka sig att använda i tal, vilket är

betydligt fler än när man ser på de allmänsvenska alternativen. *Kuvertbröd* kan endast 3 tänka sig att använda i tal och *småfranska* 8. Uttrycket *ta länge* är även populärt och 61 kan tänka sig att använda det i tal. Däremot är det relativt många, 41 informanter, som kan tänka sig att använda det allmänsvenska alternativet *tar lång tid* i tal. Se tabell 20.

Tabell 20. Finlandismerna *småkusin*, *stöpsel*, *semla* och *ta länge* i tal.

Finlandism	Informanter(N)	Allmänsvenska	Informanter(N)
småkusin	69	syssling	26
stöpsel	67	stickpropp	5
semla	66	kuvertbröd	3
		småfranska	8
ta länge	61	ta lång tid	41

De finlandismer, som minst 50 % men högst 79 %, kan tänka sig att använda i tal är *problemavfall*, *gårdskar*, *batteri*, *pulpet*, *gravgård*, *roskis*, *rymmas med* och *glansbild*. Finlandismen *problemavfall* kan 59 informanter tänka sig att använda i tal, vilket är fler än de 19 som kan tänka sig att använda *riskavfall* när de talar. *Gårdskar* kan 57 tänka sig att använda i tal, vilket inte skiljer sig så mycket från de 41 som kan tänka sig att använda det allmänsvenska alternativet *fastighetsskötare*. 55 informanter kan tänka sig att använda finlandismen *batteri*, medan 31 kan tänka sig att tala om *värmeelement*. 52 kan tänka sig att använda *pulpet* i tal och 31 kan tänka sig att använda *skolbänk*. När det kommer till om man föredrar att använda *kyrkogård*, *begravningsplats* eller *gravgård* i tal är det ganska jämnt. 50 informanter kan tänka sig finlandismen *gravgård*, medan lika många kan tänka sig *kyrkogård* och 49 kan tänka sig *begravningsplats*. *Roskis* kan 48 informanter tänkas sig att använda i tal, vilket är några fler än de 41 som kan tänka sig att använda det allmänsvenska ordet *soporna* när det talar. De informanter som kan tänka sig att använda uttrycket *rymmas med* är 47, vilket är färre än de 53 som kan tänka sig använda *få plast* och de 51 som kan tänka sig att använda *få rum*. Det är lika många,

47, som skulle använda finlandismen *glansbild* som det allmänsvenska ordet *bokmärke*.
Se tabell 21.

Tabell 21. Finlandismerna *problemavfall*, *gårdskar*, *batteri*, *pulpet*, *gravgård*, *roskis*, *rymmas med* och *glansbild* i tal.

Finlandism	Informanter(N)	Allmänsvenska	Informanter(N)
problemavfall	59	riskavfall	19
gårdskar	57	fastighetskötare	41
batteri	55	värmeelement	31
pulpet	52	skolbänk	31
gravgård	50	kyrkogård	50
		begravningsplats	49
roskis	48	soporna	43
rymmas med	47	få plats	53
		få rum	51
glansbild	47	bokmärke	47

De finlandismer, som högst 49 % men minst 20 % kan tänka sig att använda i tal, är *lemonad*, *betala bort*, *skiftesarbete*, *kiva* och *snaja*. 44 informanter kan tänka sig att använda ordet *läsk*, vilket är några fler än de 37 som kan tänka sig att använda finlandismen *lemonad* i tal. De flesta, 65 informanter, kan tänka sig att använda det allmänsvenska uttrycket *betala* i tal, medan 36 kan tänka sig *betala av* och 37 kan tänka sig att använda finlandismen *betala bort*. 37 informanter kan tänka sig att använda finlandismen *skiftesarbete* i tal, medan 50 kan tänka sig *skiftarbete*. Finlandismen *kiva* kan 26 tänka sig att använda i tal och 34 kan tänka sig *kul*. Nästan alla informanter, 70, kan tänka sig att använda *förstå* i tal, medan endast 16 kan tänka sig finlandismen *snaja*.
Se tabell 22.

Tabell 22. Finlandismerna *lemonad*, *betala bort*, *skiftesarbete*, *kiva* och *snaja* i tal.

Finlandism	Informanter(N)	Allmänsvenska	Informanter(N)
lemonad	37	läsk	44
betala bort	37	betala betala av	65 36
skiftesarbete	37	skiftarbete	50
kiva	26	kul	34
snaja	16	förstå	70

De finlandismer som är de minst populära i tal är *motorkälke* och *kännspek*. Endast 8 kan tänka sig att använda *motorkälke* i tal. De flesta, 72 informanter, föredrar *snöskoter*. Finlandismen *kännspek* kan bara 5 tänka sig att använda i tal. 66 informanter kan tänka sig att använda det allmänsvenska alternativet *lätt igenkännlig*. Se tabell 23.

Tabell 23. Finlandismerna *motorkälke* och *kännspek* i tal.

Finlandism	Informanter(N)	Allmänsvenska	Informanter(N)
motorkälke	8	snöskoter	72
kännspek	5	lätt igenkännlig	66

4.2.2 Skrift

Den finlandism som 68 informanter kan tänka sig att använda i skrift är *småkusin*. Skillnaden är stor när man ser till det allmänsvenska alternativet *sysling* som bara 22 informanter kan tänka sig att använda i skrift.

De finlandismer som minst 50 % men högst 79 % kan tänka sig att använda i skrift är *problemavfall*, *semla*, *stöpsel*, *ta länge*, *gravgård*, *gårdskar*, *rymmas med*, *pulpet* och

skiftesarbete. Finlandismen *problemafäll* kan 59 informanter tänka sig att använda i skrift, vilket är betydligt fler än de 22 som kan tänka sig att använda *riskavfall* i skrift. *Semla* kan 54 informanter tänka sig att använda medan de allmänsvenska alternativen inte är så populära. *Kuvertbröd* kan endast 14 tänka sig att använda och *småfranska* några fler, 20 informanter. Endast 16 informanter kan tänka sig att använda sig av *stickpropp* i skrift. De flesta, 52 informanter, föredrar finlandismen *stöpsel*. När det gäller finlandismen *ta länge* och det allmänsvenska alternativet *tar lång tid* är det jämnt. Av informanterna kan 50 tänka sig att i skrift använda *ta länge* och 51 *tar lång tid*. Det är även väldigt jämnt när det gäller de allmänsvenska alternativen *begravningsplats* och *kyrkogård*, och finlandismen *gravgård*. *Kyrkogård* kan 51 informanter tänka sig att använda i skrift och 49 kan tänka sig att använda *begravningsplats*. *Gravgård* kan 48 tänka sig att använda i skrift. Vidare är det också jämnt vid valet av finlandismen *gårdskar* och det allmänsvenska alternativet *fastighetsskötare*. *Gårdskar* kan 48 av 75 informanter tänka sig att använda och 45 kan tänka sig att använda *fastighetsskötare*. 46 informanter kan tänka sig att använda finlandismen *rymmas med*. De allmänsvenska alternativen *få plats* och *få rum* kan 52 resp. 40 informanter tänka sig att använda i skrift. Finlandismen *pulpet* kan 42 informanter tänka sig att använda, vilket är ungefär lika många, 43 informanter, som kan tänka sig att använda *skolbänk* i skrift. Det allmänsvenska alternativet *skiftarbete* kan 43 tänka sig att använda i skrift och 39 kan tänka sig att använda finlandismen *skiftesarbete*. Se tabell 24.

Tabell 24. Finlandismerna *problemavfall, semla, stöpsel, ta länge, gravgård, gårdskar, rymmas med, pulpet* och *skiftesarbete* i skrift.

Finlandism	Informanter(N)	Allmänsvenska	Informanter(N)
problemavfall	59	riskavfall	22
semla	54	kuvertbröd småfranska	14 20
stöpsel	52	stickpropp	16
ta länge	50	ta lång tid	51
gravgård	48	kyrkogård begravningsplats	51 49
gårdskar	48	fastighetskötare	45
rymmas med	46	få plats få rum	52 40
pulpet	42	skolbänk	43
skiftesarbete	39	skiftarbete	43

De finlandismer som högst 49 % men minst 20 % kan tänka sig att använda i skrift är *lemonad, betala bort, glansbild, batteri* och *roskis*. Det är betydligt fler som kan tänka sig att använda *läsk* än finlandismen *lemonad*. 54 informanter kan tänka sig att använda *läsk* i skrift och 37 informanter kan tänka sig att använda *lemonad*. Hela 60 informanter kan tänka sig att använda det allmänsvenska alternativet *betala*, 41 kan tänka sig att använda det andra allmänsvenska alternativet *betala av*, och 37 informanter kan tänka sig finlandismen *betala bort*. Finlandismen *glansbild* kan 35 informanter tänka sig att använda i skrift och 51 kan tänka sig att använda *bokmärke*. 49 informanter kan tänka sig att använda *värmeelement* i skrift och 33 informanter kan tänka sig att använda finlandismen *batteri*. Många fler, 57 informanter, kan tänka sig att använda *soporna* istället för finlandismen *roskis*, som 22 informanter kan tänka sig att använda i skrift. Se tabell 25.

Tabell 25. Finlandismerna *lemonad*, *betala bort*, *glansbild*, *batteri* och *roskis* i skrift.

Finlandism	Informanter(N)	Allmänsvenska	Informanter(N)
lemonad	37	läsk	54
betala bort	37	betala betala av	60 41
glansbild	35	bokmärke	51
batteri	33	värmeelement	49
roskis	22	soporna	57

De finlandismer som de flesta inte skulle använda i skrift är *kännspek*, *motorkälke*, *kiva* och *snaja*. 12 informanter kan tänka sig att använda finlandismen *kännspek* i skrift och 59 informanter kan tänka sig *lätt igenkännlig*. Finlandismen *motorkälke* kan 10 informanter tänka sig att använda och 66 kan tänka sig att i skrift använda *snöskoter*. Även finlandismen *kiva* kan bara 10 informanter tänka sig att använda i skrift och 34 kan tänka sig det allmänsvenska alternativet *kul*. Endast 5 informanter kan tänka sig att använda finlandismen *snaja* i skrift och hela 71 informanter kan tänka sig att använda *förstå*. Se tabell 26.

Tabell 26. Finlandismerna *kännspek*, *motorkälke*, *kiva* och *snaja* i skrift.

Finlandism	Informanter(N)	Allmänsvenska	Informanter(N)
kännspek	12	lätt igenkännlig	59
motorkälke	10	snöskoter	66
kiva	10	kul	34
snaja	5	förstå	71

4.3 Jämförelse mellan yrkesskolorna

Det råder vissa skillnader mellan yrkesskolorna. Man kan se att eleverna vid Yrkesakademin i Vasa (YA) använder sig av fler finlandismer än eleverna vid Ålands Yrkesskola (ÅY). När det gäller acceptansen av finlandismer i skrift råder det ingen märkbar skillnad. Jag kommer att belysa både skillnader och likheter mellan yrkesskolorna när det gäller popularitet och se på kategoriseringen: *officiella ord och uttryck*, *relativt etablerade finlandismer*, *mindre accepterade finlandismer* och *vardagliga uttryck och slang*. Jag kommer även att se på likheter och skillnader i användningen av finlandismerna i tal och skrift. Jag använder mig av tidigare använda procentuella uppdelning.

4.3.1 Enligt popularitet och kategorier

De finlandismer som minst 80 % av eleverna helst använder i båda informantgrupperna är *semla*, *småkusin* och *stöpsel*. Både *semla* och *småkusin* hör till de *relativt etablerade finlandismerna*, som alltså är finlandismer som används i nästan alla slags finlandssvenska texter. Alla 37 informanter vid ÅY använder helst finlandismen *småkusin* istället för det allmänsvenska alternativet *sysling*, och alla 38 informanter vid YA använder helst *stöpsel* istället för *stickpropp*. Finlandismen *stöpsel* hör till de *mindre accepterade finlandismerna*. *Semla* används helst av 34 av 38 (89 %) informanter vid YA och av 35 av 37 (95 %) vid ÅY. I båda skolorna är det ingen som kan tänka sig att använda de allmänsvenska alternativen *kuvertbröd* eller *småfranska*.

Medan minst 80 % av informanterna vid ÅY använder helst 3 av de 20 finlandismerna, så använder informanterna vid YA helst 8. Förutom *semla*, *småkusin* och *stöpsel*, använder helst minst 80 % finlandismerna *problemavfall*, *pulpet*, *ta länge*, *batteri* och *roskis*. *Problemavfall*, som hör till kategorin *officiella ord och uttryck*, används av 33 av 38 informanter (87 %), vilket är några fler än de 28 informanter (76 %), vid ÅY. Lite mindre skillnad är det mellan de som helst använder finlandismen *ta länge*. Vid YA använder helst 82% finlandismen, och vid ÅY 78%. Betydligt större skillnad är det i användningen av ordet *pulpet*. De flesta av informanterna vid YA, 34 av 38 informanter

(89 %), använder helst finlandismen *pulpet*, medan endast 12 av 37 informanter (32 %) vid ÅY använder helst *pulpet*. Finlandismen *pulpet*, som är en arkaism, hör till de *relativt etablerade finlandismerna*. Även när det gäller finlandismerna *batteri* och *roskis* är det stor skillnad mellan skolorna. Vid YA använder helst 36 av 38 informanter (95 %) *batteri* och vid ÅY endast 15 av 37 informanter (41 %). Finlandismen *roskis*, som oftast bara förekommer i vardagligt språk, används helst av 35 av 38 informanter (92 %) vid YA medan endast 6 av 37 informanter (16 %) vid ÅY helst använder *roskis*.

De mest populära finlandismerna vid både YA och ÅY hör till kategorierna *relativt etablerade finlandismer* och *mindre accepterade finlandismer*. Bland de mest populära finlandismerna vid YA finns även kategorierna *officiella ord och uttryck* och *vardagliga uttryck och slang*. Bland finlandismer *pulpet*, *batteri* och *roskis*, som minst 80 % vid YA helst använder, finns det inte lika hög acceptans vid ÅY. Där föredrar man de allmänsvenska alternativen *skolbänk*, *värmeelement* och *soporna*. Och även om det inte är lika stor procentuell andel som föredrar finlandismen *problemavfall* vid ÅY som vid YA, så är det endast 8 som föredrar det allmänsvenska alternativet *riskavfall* jämfört med de 28 som helst använder *problemavfall*. Samma sak gäller finlandismen *ta länge*, som 29 av 37 informanter vid ÅY använder jämfört med de 17 som väljer det allmänsvenska alternativet *tar lång tid*.

De finlandismer som minst 50 % och högst 79 % vid YA helst använder är *gårdskarlar*, *lemonad* och *rymmas med*. Finlandismen *gårdskarlar*, som hör till kategorin *relativt etablerade finlandismer*, används helst av 30 informanter (79 %) vid YA och av 18 informanter (49 %) vid ÅY. Informanterna vid ÅY föredrar *fastighetsskötare*. *Rymmas med*, som hör till kategorin *mindre accepterade finlandismer*, skulle 25 informanter (66 %) vid YA helst använda, vilket är många fler än de 8 informanterna (22 %) vid ÅY. Den största skillnaden ser man i användningen av finlandismen *lemonad*, där 29 informanter (76 %) vid YA helst använder finlandismen, men ingen vid ÅY. Vid ÅY använder 36 av 37 informanter (97 %) helst ordet *läsk*. *Lemonad* hör till kategorin *relativt etablerade finlandismer*.

Största delen, 5 av 11 finlandismer (45 %), av de finlandismer som minst 50 % av informanterna helst använder, hör till kategorin *relativt etablerade finlandismer*. Till kategorin *mindre accepterade finlandismer*, hör 4 av 11 finlandismer (36 %) som minst 50 % av informanterna helst använder. De två övriga, *roskis* och *problemafäll*, hör till kategorierna *vardagliga uttryck och slang* resp. *officiella ord och uttryck*. Dock används finlandismen *roskis* helst av endast 16 % av informanterna vid ÅY.

Finlandismerna *gravgård*, *skiftesarbete*, *glansbild* och *betala bort* används av högst 49 % men minst 20 % av informanterna vid YA. Både *gravgård* och *skiftesarbete*, som båda hör till kategorin *mindre accepterade finlandismer*, används av 17 av 38 informanter (45 %). Vid ÅY används *gravgård* och *skiftesarbete* helst av 10 (27 %) resp. 6 (16 %) informanter av 37, vilket är avsevärt mindre än vid YA. Finlandismen *glansbild*, som hör till kategorin *relativt etablerade finlandismer*, används av informanterna vid båda yrkesskolorna i ungefär lika stor utsträckning, 16 (42 %) vid YA och 14 (38 %) vid ÅY. Vidare föredrar informanterna vid båda yrkesskolorna att använda det allmänsvenska alternativet *betala* framom finlandismen *betala bort*, som hört till kategorin *mindre accepterade finlandismer*. Vid YA föredrar 32 (84 %) informanter *betala*, och vid ÅY 26 (70 %). De informanter som helst använder *betala bort* vid YA är 9 (24 %) och vid ÅY 4 (11 %).

Till kategorin *mindre accepterade finlandismer* hör 5 av de 8 finlandismer (63 %) som minst 20 % av informanterna helst använder. Övriga finlandismer, 3 av 8 (38 %), som minst 20 % av informanterna använder hör till kategorin *relativt etablerade finlandismer*.

De minst populära finlandismerna, eller de som 0-20 % av informanterna helst använder vid både YA och ÅY, var *motorkälke*, *kännspak* och *snaja*. *Snöskoter* föredrar 100 % av informanterna vid ÅY och 97 % vid YA. Endast 1 informant vid YA använder helst finlandismen *motorkälke*. *Motorkälke* hör till kategorin *officiella ord och uttryck* och denna finlandism kan man t.ex. hitta i lagstiftningen (se 2.2.1). Finlandismen *kännspak*, som hör till kategorin *mindre accepterade finlandismer*, verkar heller inte vara bekant för informanterna och endast 2 av 38 informanter (5 %) vid YA använder helst

kännspek och endast 1 av 37 (3 %) vid ÅY. Inte heller finlandismen *snaja*, som hör till kategorin *vardagliga uttryck och slang*, är så populär och vid YA och ÅY använder helst 1 resp. 0 helst *snaja*. Endast 1 informant vid YA använder helst *snaja* och övriga föredrar *förstå*.

4.3.2 Enligt tal

De finlandismer som de flesta eller minst 80 % kan tänka sig att använda i tal vid både ÅY och YA är *semla*, *stöpsel* och *småkusin*. Vid YA kan 31 av 38 informanter (82 %) och vid ÅY kan några fler, 35 av 37 informanter (95 %), tänka sig att använda finlandismen *semla* när de talar. *Stöpsel* kan 35 av 38 informanter (92 %) vid YA och 32 av 37 informanter (86 %) vid ÅY tänka sig att använda i tal. Även finlandismen *småkusin* kan de flesta tänka sig att använda i tal: vid YA 36 av 38 (95 %) och vid ÅY 33 av 37 (89 %). Dessa finlandismer vinner överlägset över de allmänsvenska alternativen *kuvertbröd*, *småfranska*, *stickpropp* och *sysling*. Vid ÅY kan endast 2 (5 %) tänka sig att använda *kuvertbröd* i tal och bara 5 (14 %) *småfranska*. Vid YA kan endast 1 (3 %) informant tänka sig att använda *kuvertbröd* och 3 (8 %) *småfranska*.

De flesta (minst 80 %) informanterna vid YA kan dock tänka sig att använda fler finlandismer i tal än informanterna vid ÅY. Dessa finlandismer är, förutom de som redan nämnts, *batteri*, *roskis*, *gårdskar*, *problemavfall* och *pulpet*. *Gårdskar*, *problemavfall* och *pulpet* kan minst 50 % av informanterna vid ÅY tänka sig att använda. Av 38 informanter vid YA kan 37 (97 %) tänka sig att använda *batteri* i tal, men bara 18 informanter (49 %) vid ÅY. Vid ÅY föredrar man *värmeelement*, vilket 26 informanter (70 %) kan tänka sig att använda i tal. Vid YA är det däremot bara 5 (13 %) som kan tänka sig att tala om *värmeelement*. 34 informanter (89 %) vid YA kan tänka sig att använda *roskis* i tal, medan endast 14 informanter (38 %) vid ÅY var 31 informanter (84 %) hellre talar om *soporna*. 33 av 38 informanter (87 %) vid YA kan tänka sig att använda finlandismen *gårdskar* i tal och vid ÅY 24 informanter (65 %). Bara 11 (29 %) vid YA kan tänka sig ordet *fastighetskötare*, men vid ÅY kan hela 30 informanter (81 %) tänka sig att använda det allmänsvenska alternativet. Vid YA kan 32 (84 %) tänka sig att tala om *problemavfall* och 27 (73 %) vid ÅY. Vid varken YA eller

ÅY är ordet *riskavfall* särskilt populär; vid YA kan endast 3 (8 %) tänka sig det allmänsvenska alternativet i tal och vid ÅY något fler, 16 informanter (43 %). Finlandismen *pulpet* kan 32 informanter (84 %) vid YA tänka sig att använda i tal och vid ÅY betydligt färre, 20 informanter (54 %). 26 informanter (70 %) vid ÅY föredrar *skolbänk*, men endast 5 (13 %) vid YA. Vid ÅY kan däremot 33 av 37 informanter (89 %) tänka sig att använda *ta länge* i tal, vilket är fler än vid YA där 28 av 38 (74 %) kan tänka sig att använda *ta länge* i tal. Det allmänsvenska alternativet *tar lång tid* kan 27 av 37 informanter (73 %) vid ÅY tänka sig att använda i tal, men bara 14 informanter (37 %) vid YA.

Finlandismen *gravgård* kan minst 50 % av informanterna vid båda yrkesskolorna tänka sig att använda i tal. 26 av 38 informanter (68 %) vid YA och 24 av 37 informanter (65 %) vid ÅY. Som ovan nämnts är *gårdskarlar*, *problemavfall* och *pulpet* finlandismer som minst 50 % vid ÅY kan tänka sig att använda. Men även finlandismerna *glansbild* och *betala bort*. Av 37 informanter vid ÅY kan 29 (78 %) tänka sig att använda *glansbild* i tal och 19 informanter (51 %) *betala bort*. Vid YA kan 18 av 38 informanter (47 %) tänka sig att tala om *glansbild* och *betala bort*. De flesta, 31 (84 %) vid ÅY och 34 (89 %) vid YA, föredrar dock det allmänsvenska alternativet *betala*.

Vidare kan minst 50 % av informanterna vid YA tänka sig att använda (förutom *ta länge* som nämns här ovan) finlandismerna *rymmas med*, *lemonad* och *skiftesarbete* (som högst 49 % av informanterna vid ÅY kan tänka sig att använda i tal). 30 av 38 informanter (79 %) vid YA kan tänka sig att använda *rymmas med* när de talar och 17 av 37 informanter (46 %) vid ÅY. 29 informanter (78 %) vid ÅY föredrar *få plats* eller *få rum* och vid YA föredrar 24 (63 %) *få plats* och 22 (58 %) *få rum*. Finlandismen *lemonad* kan 27 informanter (71 %) vid YA tänka sig att använda, medan bara 10 informanter (27 %) vid ÅY var 34 (92 %) föredrar att tala om *läsk*. Endast 10 (26 %) vid YA föredrar *läsk*. 23 informanter (61 %) vid YA kan tänka sig att tala om *skiftesarbete* och 14 informanter (38 %) vid ÅY. Det allmänsvenska alternativet *skiftesarbete* föredrar 28 (76 %) vid ÅY och 22 (58 %) vid YA.

Tabell 27. De största skillnaderna i tal vid YA och ÅY.

Finlandism	YA (%)	ÅY (%)
1. roskis	89	38
2. batteri	97	49
3. lemonad	71	27
4. rymmas med	79	46
5. glansbild	47	78
6. pulpet	84	54
7. skiftesarbete	61	38
8. gårdskarl	87	65
9. ta länge	74	89
10. semla	82	95

Tabell 28. De största likheterna i tal vid YA och ÅY.

Finlandism	YA (%)	ÅY (%)
1. motorkälke	11	11
2. snaja	21	22
3. gravgård	68	65
4. betala bort	47	51
5. kiva	37	32
6. småkusin	95	89
7. stöpsel	92	86
8. kännpak	3	11
9. problemavfall	84	73

Finlandismerna *snaja* och *kiva* kan högst 49 % av informanterna vid båda yrkesskolorna tänka sig att använda i tal. *Kiva* kan 12 informanter (32 %) vid ÅY tänka sig att använda i tal och 14 (37 %) vid YA. De flesta, eller 31 informanter (82 %), vid YA använder hellre *kul*, men endast 3 (8 %) vid ÅY kan tänka sig att använda det allmänsvenska

alternativet i tal. Finlandismen *snaja* kan 8 informanter (21 % YA, 22 % ÅY) tänka sig att använda vid både YA och ÅY. Samtliga informanter vid ÅY föredrar *förstå* och 33 informanter (87 %) vid YA.

De finlandismer som högst 20 % kan tänka sig att använda i tal är *motorkälke* och *kännspak*. Vid YA kan 4 (11 %) tänka sig att använda *motorkälke* och 1 (3 %) *kännspak*. Vid ÅY kan 4 (11 %) tänka sig att använda *motorkälke* och lika många *kännspak*. 37 av 38 informanter (97 %) vid YA föredrar *snöskoter* och 35 av 37 (95 %) vid ÅY. *Lätt igenkännlig* föredras av 31 (82 %) vid YA och 35 (95 %) vid ÅY.

4.3.3 Enligt skrift

Finlandismen *småkusin* kan minst 80 % vid både YA och ÅY tänka sig att använda i skrift. Vid YA kan 36 av 38 informanter (95 %) tänka sig att använda *småkusin* i skrift och 32 (86 %) vid ÅY. 15 informanter (41 %) vid ÅY kan tänka sig att i skrift använda det allmänsvenska alternativet *sysling* och 7 (18%) vid YA. Vid YA kan dessutom 87 %, eller 33 informanter, tänka sig att använda *problemavfall* i skrift. Vid ÅY 26 (70 %). Riskavfall kan 17 (46 %) vid ÅY tänka sig att använda i skrift och 5 (13 %) vid YA.

De finlandismer som minst 50 % av informanterna vid båda yrkesskolorna kan tänka sig att använda i skrift är *semla*, *ta länge*, *stöpsel*, *pulpet*, *gravgård* och *gårdskarlar*. Vid YA kan 26 informanter (68 %) tänka sig att använda finlandismen *semla* i skrift och 28 (76 %) vid ÅY. De allmänsvenska alternativen *kuvertbröd* och *småfranska* är mindre populära vid YA var endast 5 (13 %) kan tänka sig att använda *kuvertbröd* och 5 (13 %) *småfranska*. Vid ÅY kan 9 (24 %) tänka sig *kuvertbröd* i skrift och 15 (41 %) *småfranska*. Finlandssvenska uttrycket *ta länge* kan 24 informanter (63 %) vid YA tänka sig i skrift och 26 (70 %) vid ÅY. Lika många kan tänka sig *tar lång tid* vid ÅY och vid YA kan 25 (66 %) tänka sig det allmänsvenska alternativet. Att använda *stöpsel* i skrift kan 27 informanter (71 %) vid YA tänka sig och 25 informanter (68 %) vid ÅY. *Stickpropp* är det inte så många som föredrar vid varken YA eller ÅY. Vid YA kan 9 informanter (24 %) tänka sig *stickpropp* i skrift och vid ÅY 7 (19 %). Finlandismen *pulpet* kan 22 av 38 informanter (58 %) vid YA tänka sig att använda i skrift och 20 av

37 informanter (54 %) vid ÅY. Det allmänsvenska alternativet *skolbänk* föredras vid ÅY var 25 informanter (68 %) kan tänka sig ordet i skrift, men vid YA är det färre som föredrar *skolbänk*, 18 informanter (47 %). Vid YA skulle 28 informanter (74 %) använda sig av *gravgård* i skrift och 20 (54 %) vid ÅY. 27 av 37 informanter (73 %) vid ÅY skulle välja *kyrkogård* i skrift och 22 (59 %) *begravningsplats*. Vid YA skulle 24 (63 %) använda *kyrkogård* och 27 (71 %) *begravningsplats*. *Fastighetsskötare* föredras av informanterna vid ÅY var 30 (81 %) kan tänka sig det allmänsvenska alternativet i skrift. Finlandismen *gårdskarl* kan 20 (54 %) tänka sig att använda i skrift. Vid YA kan 28 (74 %) tänka sig *gårdskarl* i skrift och 15 (39 %) *fastighetsskötare*.

Även finlandismerna *rymmas med*, *lemonad*, *skiftesarbete*, *batteri*, *glansbild* och *betala bort* kan minst 50 % vid YA tänka sig att använda i skrift. Uttrycket *rymmas med* kan 29 av 38 informanter (76 %) tänka sig att använda i skrift. De allmänsvenska alternativen *få plats* och *få rum* kan 22 (58 %) resp. 19 (50 %) tänka sig i skrift. Vid ÅY kan 17 av 37 informanter (46 %) tänka sig att använda *rymmas med* i skrift medan 30 (81 %) föredrar *få plats* och 21 (57 %) *få rum*. Finlandismen *lemonad* kan 26 (68 %) vid YA tänka sig att använda i skrift men bara 11 (30 %) vid ÅY. Där föredrar 32 (86 %) informanter *läsk* och vid YA 22 (58 %) informanter. 26 av 38 informanter (68 %) vid YA kan tänka sig att använda finlandismen *skiftesarbete* i skrift och 13 (35 %) vid ÅY. 25 informanter (68 %) vid ÅY kan tänka sig *skiftarbete* och 18 (47 %) vid YA. *Batteri* kan 25 informanter (66 %) vid YA tänka sig i skrift, men bara 8 (22 %) vid ÅY. Vid ÅY använder 31 informanter (84 %) hellre *värmeelement* och vid YA 18 informanter (47 %). *Glansbild* kan 21 informanter (55 %) vid YA tänka sig att använda i skrift och 14 (38 %) vid ÅY. 29 (78 %) kan tänka sig *bokmärke* vid ÅY och 22 (58 %) vid YA. Uttrycket *betala bort* kan 20 informanter (53 %) vid YA tänka sig att använda i skrift och 17 (46 %) vid ÅY. 28 (76 %) föredrar *betala* vid ÅY och 24 (65 %) *betala av*. Vid YA föredrar 32 (84 %) *betala* och 17 (45 %) *betala av*.

Tabell 29. De största skillnaderna i skrift vid YA och ÅY.

Finlandism	YA (%)	ÅY (%)
1. batteri	66	22
2. lemonad	68	30
3. roskis	47	11
4. skiftesarbete	68	35
5. rymmas med	76	46
6. motorkälke	24	3
7. gårdskar	74	54
8. gravgård	74	54
9. problemavfall	87	70
10. glansbild	55	38

Tabell 30. De största likheterna i skrift vid YA och ÅY.

Finlandism	YA (%)	ÅY (%)
1. kännpak	21	11
2. småkusin	95	86
3. semla	68	76
4. ta länge	63	70
5. betala bort	53	46
6. kiva	16	11
7. pulpet	58	54
8. snaja	8	5
9. stöpsel	71	68

De finlandismer som högst 49 % kan tänka sig att använda i skrift vid YA är *roskis*, *motorkälke* och *kännpak*. *Roskis* kan 18 av 38 (47 %) tänka sig i skrift, men vid ÅY kan endast 4 (11 %) tänka sig att använda denna finlandism i skrift. Vid ÅY föredrar 32

informanter (86 %) det allmänsvenska alternativet *soporna*, vid YA 25 informanter (66 %). *Snöskoter* används hellre än finlandismen *motorkälke* i skrift av 32 informanter (86 %) vid ÅY och 34 informanter (89 %) vid YA. *Motorkälke* kan 9 (24 %) tänka sig att använda vid YA och endast 1 (3 %) vid ÅY. Finlandismen *kännspak* kan 8 informanter (21 %) tänka sig att använda i skrift vid YA och 4 (11 %) vid ÅY. 30 (81 %) vid ÅY använder hellre *lätt igenkännlig* och 29 (74 %) vid YA.

Finlandismerna *snaja* och *kiva* kan högst 20 % av informanterna vid både YA och ÅY tänka sig att använda i skrift. *Snaja* kan endast 2 av 37 informanter (5 %) vid ÅY tänka sig och 3 av 38 (8 %) vid YA. Alla informanter vid ÅY kan tänka sig det allmänsvenska alternativet *förstå* och 34 informanter (89 %) vid YA. Finlandismen *kiva* kan 6 informanter (16 %) vid YA tänka sig att använda i skrift och 4 (11 %) vid ÅY. Det allmänsvenska alternativet *kul* kan 30 av 38 (79 %) tänka sig att använda vid YA, men bara 4 (11 %) vid ÅY.

5 SLUTDISKUSSION

Språket uppfattas som något som en gång blivit bestämt hur det ska vara och är styrt av regler och lagar som alltid ska gälla. Lindström (2000: 15-21) menar att ingen kan äga ett språk eller bestämma över vilket ord man får använda, och att det sällan finns någon anledning att lägga sig i andras språk. Undantaget skulle då vara om de inte gör sig förstådda. Vidare funderar han över varför vi tror att vi är så dåliga på vårt språk och vad är det som säger att de som rättar oss har rätt? Lindström (2000: 33) konstaterar att vår värld förändras och så också språket. Våra förfäder har förändrat språket och hittat på nya ord och därför står vi språkmässigt där vi står idag. Men om vår generation plötsligt slutar förnya vårt språk, var står vi då imorgon?

Reuter (1989: 5) konstaterar i sin tur att, det som tur är, inte finns ett naturligt språk som endast tillåter vissa ord och konstruktioner. Inom ramen för den gemensamma normen för svenskan finns det rum för variation, vilket ger rum för finlandssvenskan och dess regionala varieteter. Däremot, menar Reuter, att det finns en skyldighet att sträva efter att använda standardspråkliga uttryck där det är möjligt och där det behövs för att bli förstådd. Vidare menar Reuter, att även om det finns skillnader i användningen av det svenska språket, så är det ändå viktigt att skillnaderna inte blir för stora så att vi fortfarande kan tala om en enda svenska.

Finlandssvenskan har vissa utmärkande drag och finlandismer är något som är typiskt finlandssvenskt. Enligt Reuter (1987a: 6) har medlemmarna av den finlandssvenska språkgemenskapen oftast bra känsla för finlandismernas stilvärde, men kunskapen om vilka ord och uttryck som är begränsade till finlandssvenskan är sämre.

Analyserna i min avhandling visar ibland tydligt denna känsla för stilvärde som Reuter talar om. Däremot följer inte populariteten hos finlandismerna alltid Reuters kategorisering utgående från bruklighet och status. Det är alltså inte alltid så, att när en finlandism hör till t.ex. kategorin *relativt etablerade finlandismer*, så har den hög popularitet och när en finlandism hör till kategorin *vardagliga uttryck och slang* så har den låg popularitet. Däremot kan man se att just *relativt etablerade finlandismer* är de

finlandismer som de flesta helst använder och de finlandismer som hör till kategorin *vardagliga uttryck och slang* är de finlandismer som de flesta inte använder.

Finlandismerna *semla* och *småkusin* är de *relativt etablerade finlandismer* som så gott som alla informanter vid både ÅY och YA helst använder. *Semla* liksom *småkusin* är välinarbetade och allmänna ord i finlandssvenskan, vilket antagligen är orsaken till den höga populariteten. En av informanterna vid ÅY menar att hon helst använder ordet ”macka”, men det är inte smörgåsen jag är ute efter, utan själva brödet. Även finlandismen *stöpsel* är en finlandism som används helst av så gott som alla informanter. *Stöpsel* hör till kategorin *mindre accepterade finlandismerna* och är ett lånord från tyskan. Det allmänsvenska alternativet *stickpropp* har ingen valt och 34 av informanterna har aldrig hört ordet. Några kommenterade enkätfrågan med att de helst använder ordet *kontakt*.

Minst 80 % använder finlandismen *pulpet*, som hör till kategorin *relativt etablerade finlandismer*. Däremot råder det stor skillnad vid jämförelsen. Vid YA använder 34 av 38 informanter helst denna finlandism, medan bara 12 av 37 informanter vid ÅY väljer att använda *pulpet*. Vid ÅY nämner en av informanterna att hon använder bara ordet *bänk*. *Pulpet* är ju en arkaism, vilket kan vara orsaken till att den inte används i lika stor utsträckning i den moderna svenskan längre. Även finlandismen *batteri*, som hör till kategorin *mindre accepterade finlandismer*, är populärare vid YA än vid ÅY. Hela 95 % vid YA använder helst *batteri* medan bara 41 % vid ÅY. Några informanter vid ÅY menar att de helst använder ordet *element* eller inget av alternativen.

De finlandismer som mindre än 20 % använder är *motorkälke*, *kännspak* och *snaja*, och hela 50 % av informanterna uppger att de aldrig hört någon av dessa finlandismer. Resultatet visar tydligt det som Reuter konstaterat om användningen av motorkälke i lagstiftningen och snöskoter i andra fall. (Reuter 1987a: 6–7.)

När det gäller användningen av finlandismerna i tal och skrift kan man se att de finlandismer som är populära i tal även är populära i skrift. Däremot förekommer det

undantag, vilket tyder på att eleverna i vissa fall är rätt medvetna om att det handlar om en finlandism och väljer hellre det allmänsvenska ordet i skrift.

Finlandismen *småkusin* är lika populär i skrift som i tal vid både YA och ÅY. Vid YA kan 36 av 38 tänka sig att använda *småkusin* i tal och lika många i skrift. Vid ÅY kan 33 av 37 tänka sig att använda *småkusin* i tal och 32 i skrift. Den största skillnaden vid YA är användningen av *roskis*. 34 av 38 informanter kan tänka sig att använda *roskis* i tal, men bara 18 i skrift. Finlandismen *glansbild* kan 29 av 37 informanter vid ÅY tänka sig att använda i tal, men bara 14 i skrift. De finlandismer som de flesta inte kan tänka sig att använda i varken tal eller skrift är *motorkälke*, *snaja* och *kännspek*.

Det är viktigt att komma ihåg att den talade finlandssvenskan uppvisar en betydande regional variation, vilket även påverkar användningen av finlandismer. På Åland är man mindre påverkad av finskan och mera påverkad av sverigesvenskan, vilket gör åländskan mera allmänsvensk och användningen av finlandismer lägre. (Andersson 1988: 158.) Däremot är man i Österbotten betydligt mindre påverkad av finskan än i södra Finland, men starkare påverkad av de dialekter som finns. Något som visar på starkare påverkan av sverigesvenskan på Åland är användningen av det allmänsvenska ordet *läsk*. Hela 97 % av informanterna vid ÅY använder helst *läsk* medan ingen använder helst finlandismen *lemonad*. Vid YA använder 76 % helst *lemonad* medan bara 11 % helst använder *läsk*.

All forskning behöver ha en viss trovärdighet för att ha ett värde. Genom att bl.a. granska och pröva sitt material kritiskt kan man uppnå en tillräckligt hög grad av reliabilitet och validitet. (Holme & Solvang 1997: 163.) Med reliabilitet avser man tillförlitlighet, att undersökningen inte är utsatt för slumpinflytelser. Alla informanter ska frågas på samma sätt och situationen ska vara likadan för alla informanter. (Trosts 2007: 64.) För informanterna i min undersökning var situationen likadan i det avseendet att enkäten fylldes i under lektionstid. Däremot kan jag inte säga om de alla hade lika mycket tid på sig, eftersom jag inte själv var på plats. Med validitet avser man att undersökningen är giltig, att frågan eller instrumentet ska mäta det den är avsedd att mäta. (Trosts 2007: 65.) Eftersom bl.a. Södergård och Tjärnu (2008) använt sig av

liknande frågor i en tidigare undersökning gällande finlandismer, antog jag att frågorna i min enkät skulle vara ”giltiga”.

En viss felmarginal var väntad eftersom intresset hos informanterna säkerligen varierat. Somliga har besvarat frågorna med eftertanke andra på ren måfå. Jag har ändå utgått ifrån hur de har markerat i frågorna och därför kan något avvikande svar som t.ex. att man aldrig hört ordet *semla* förekomma, vilket högst antagligen inte är sant. Enkätresultaten visar att man vid YA är mera accepterande av finlandismer än vid ÅY, vilket var ett väntat resultat.

Det skulle vara intressant med vidare forskning där man skulle jämföra äldre och yngre generationers användning av finlandismer. Om det råder någon skillnad när det kommer till medvetenhet och acceptans. Man kunde även undersöka om det finns finlandismer som tidigare var vanliga men som nu fallit i glömska, och om den yngre generationen vet vad dessa finlandismer betyder.

Finlandssvenskan skulle riskera att allt mer bli en kopia av finskan om den inte följde den allmänsvenska språkutvecklingen. Dock är finlandismerna inte *rosk* i det svenska språket, ej heller tecken på undergång. Finlandismerna borde vara, till en viss gräns, en godkänd del av en spännande språkutveckling.

LITTERATUR

- Ahlbäck, Olav (1971). *Svenskan i Finland*. Stockholm: Läromedelsförlagen.
- Andersson, Erik (1988). *Ålands litterära språk mellan öst och väst. Åländskt språk mellan öst och väst*. Åbo: Ålands högskola.
- Aniansson, Eva (2004). *Bästa språket*. Ett urval artiklar ur Språklådan i Uppsala Nya Tidning. Uppsala: Hallgren&Fallgren Studieförlag AB.
- Edling, Christofer & Peter Hedström (2003). *Kvantitativa metoder*. Grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare. Stockholm: Studentlitteratur.
- Ejlertsson, Göran (2005). *Enkäten i praktiken*. En handbok i enkätmetodik. Kivik: Studentlitteratur.
- Ekberg, Henrik (1999). *Det svenska Finland* [online]. [Citerat 05.11.2008]. Tillgänglig: <http://www.finland.fi/finfo/svenska/svenskafinland.html>
- Eklund, Gerd (2010). *Social variation (sociolekter)* [online]. [Citerat 24.5.2010]. Tillgänglig: <http://www.sofi.se/4751>
- Falk, Mia (1997). *Är finlandssvenskar snåla* [online]? [Citerat 4.5.2011]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=666>
- Finlex (2003). *Språklag* [online]. [Citerat 05.11.2008]. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423>
- Finlex (1991). *Självstyrelselag för Åland* [online]. [Citerat 05.11.2008]. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423>
- Holme, Idar Magne & Bernt Krohn Solvang (1997). *Forskningsmetodik*. Om kvalitativa och kvantitativa metoder. Lund: Studentlitteratur.
- Hällström, Charlotta af (2000). *Definitioner på några termer som används i språkvårdslitteratur* [online]. [Citerat 17.3.2009] Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=635>
- Hällström-Reijonen, Charlotta af & Mikael Reuter (2008). *Finlandssvensk ordbok*. Esbo: Schildts.
- Jørgensen, Nils (1995). *Barnspråk och ungdomsspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt*. En introduktion till samhällsvetenskaplig metod. Malmö: Gleerups.

Lindström, Fredrik (2000). *Världens dåligaste språk*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Reuter, Mikael (1986). *Några tankar om finlandismer*. I: Xenia Huldéniana. En vänsskrift tillägnad Lars Huldén på hans 60-årsdag 5.2.1986. Helsingfors.

Reuter, Mikael (1987a). Vad är finlandssvenska? *Språkbruk* 1, 3–10.

Reuter, Mikael (1987b). *Semla*. Reuters ruta [online]. [Citerat 17.3.2009]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1383>

Reuter, Mikael (1989). Om myter och normer. *Språkbruk* 4, 3–5.

Reuter, Mikael (1992). *Kännspak*. Reuters ruta [online]. [Citerat 28.4.2009]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1585>

Reuter, Mikael (1996). *Hållas, rymmas och räckas* [online]. [Citerat 4.5.2011]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1708>

Reuter, Mikael (1997). *Om officiella ord*. Reuters ruta [online]. [Citerat 19.4.2009]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1729>

Reuter, Mikael (2004). *Goda och onda finlandismer*. I: *Språkets vård och värden – en festskrift till Catharina Grünbaum*, 146–156. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Reuter, Mikael (2006a). *Problem med avfall*. Reuters ruta [online]. [Citerat 17.3.2009]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1973>

Reuter, Mikael (2006b). *Batterier*. Reuters ruta [online]. [Citerat 17.4.2009]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1766>

Reuter, Mikael (2006c). *Bort med bort?* Reuters ruta [online]. [Citerat 19.4.2009]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1621>

Reuter, Mikael (2006d). *Bonja, snaja och håk(s)a*. Reuters ruta [online]. [Citerat 19.4.2009]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1771>

Reuter, Mikael (2008). *Det tar lång tid*. Reuters ruta [online]. [Citerat 17.3.2009]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=2519>

Riedel, Anette (2001). *Svenska i Finland*. Tidskriften Folkuniversitetet [online]. [Citerat 17.4.2009]. Tillgänglig: <http://www.folkuniversitetet.se/templates/PageFrame.aspx?id=52830>

Rönkä, Maj-Len (1988). *Åland och ”den skandinaviska hästskon”*. Åländskt språk mellan öst och väst. Åbo: Ålands högskola.

Slotte, Peter (1995). *Rosk i nordiska ögon* [online]. [Citerat 17.4.2009]. Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=2664>

Statistikcentralen (2008). *Befolkningsstruktur* [online]. [Citerat 3.5.2011]. Tillgänglig: http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tie_001_sv.html

Svenblad, Ralf (1991). *Med åländska ord*. Mariehamn: Mariehamns Tryckeri AB:s Förlag.

Svenska skrivregler (2008). Tredje utgåvan. Stockholm: Språkrådet.

Södergård, Margatera & Sofie Tjäre (2008). Blivande barnträdgårdslärares syn på finlandismer. *Svenskans beskrivning* 29: 277–285. Vasa: Svensk-Österbottniska samfundet r.f.

Tandefeldt, Marika (2003). *Tänk om...Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland*. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken 2003.

Trost, Jan (2007). *Enkätboken*. Uppsala: Studentlitteratur.

BILAGA. Enkät

1. Nisse sitter snällt vid sin **skolbänk/pulpet**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
skolbänk						
pulpet						

2. Idag var jag på kafé och drack te och åt **en semla/ett kuvertbröd/en småfranska** med ost.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
semla						
kuvertbröd						
småfranska						

3. Det gick inte att sänka värmen på **batteriet/värmeelementet** för termostaten hade gått sönder.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
batteri						
värmeelement						

4. Radion tystnade när farmor drog ut **stickproppen/stöpseln** ur väggen.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
stickpropp						
stöpsel						

5. Jag försökte förklara det för henne, men hon verkade inte alls **snaja/förstå** vad jag menade.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
snaja						
förstå						

6. Ibland kan det vara svårt att veta vart man ska föra sitt **problemavfall/riskavfall**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
problemavfall						
riskavfall						

7. Bredvid kyrkan finns det en gammal **kyrkogård/begravningsplats/gravgård**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
kyrkogård						
begravningsplats						
gravgård						

8. Anna är min **småkusin/syssling**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
småkusin						
syssling						

9. På sommaren är det gott med kall **lemonad/läsk**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
lemonad						
läsk						

10. När jag får lön ska jag **betala bort/betala av/betala** min skuld.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
betala bort						
betala av						
betala						

11. Min favoriträtt är **knackkorv/prinskorv** med potatismos.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
knackkorv						
prinskorv						

12. Jag önskar att vi får mycket med snö i år, så att jag kan köra med min **motorkälke/snöskoter**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
motorkälke						
snöskoter						

13. Mats är styrman på ett kryssningsfartyg och gillar sitt **skiftesarbete/skiftarbete**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
skiftesarbete						
skiftarbete						

14. Han undrade om han skulle **få plats/få rum/rymmas med** i bilen.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
få plats						
få rum						
rymmas med						

15. Ellen samlar på **bokmärken/glansbilder**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
bokmärke						
glansbild						

16. Släng det i **soporna/roskis**.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
soporna						
roskis						

17. Vad **kul/kiva** att du kommer på festen ikväll!

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
kul						
kiva						

18. Varför **tar det alltid så länge/tar det alltid så lång tid** för dig?

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
ta länge						
tar lång tid						

19. Hon har ett **lätt igenkännligt/kännspakt** ansikte.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
lätt igenkännlig						
kännspak						

20. Vår skolas **fastighetsskötare/gårdskar**l heter Kalle.

	Har aldrig hört	Kan tänka mig att använda		Det här ordet använder jag helst	Kan tänka mig att använda i	
		Ja	Nej		tal	skrift
fastighetsskötare						
gårdskar						